Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta
Katedra křesťanské sociální práce

Sociální práce

Využití vybraných terapeutických metod a technik při práci s dětmi v pěstounské péči

Bakalářská práce

Autor: Denisa Havlínová
Vedoucí práce: Mgr. Lenka Tkadlčíková

Olomouc 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci zpracovala samostatně na základě použitých pramenů a literatury uvedených v bibliografickém seznamu.

V Olomouci 30. 4. 2023 Denisa Havlínová

Poděkování

Na tomto místě chci poděkovat své vedoucí práce, paní Mgr. Lence Tkadlčíkové za její obětavé a vstřícné vedení v průběhu psaní práce. Jsem vděčná za připomínky, trpělivost a zpětnou vazbu, kterou mi vždy ochotně poskytla.

Obsah

Úvod ... 7
1 Rodina ... 9
1.1 Role rodiny ve společnosti ... 9
2 Sociální a rodinná politika ... 11
2.1 Rodinná politika ... 13
2.1.1 Cíle rodinné politiky ... 13
2.1.2 Aktéři rodinné politiky ... 13
3 Náhradní rodinná péče a její formy ... 15
4 Pěstounská péče ... 17
4.1.1 Pěstoun ... 18
5 Vývoj dítěte ... 19
6 Attachment ... 22
6.1 Čtyři druhy vazeb mezi rodičem a dítětem ... 22
6.1.1 Základní body pro vytvoření bezpečné vazby (pro pěstouny a jiné osoby pečující) ... 23
7 Syndrom CAN ... 25
7.1 Rizikové faktory zanedbávání ... 26
7.2 Protektivní faktory ... 27
8 Malá paradigmata ... 28
9 Vybrané metody a techniky sociální práce ... 30
9.1 Případová sociální práce ... 30
9.2 Sociální práce s rodinou ... 31
9.3 Sociální práce s komunitou ... 32
9.4 Systemický přístup a SFBT ... 34
9.4.1 Přístup zaměřený na řešení ... 34
10 Model Kids' Skills ... 40
11 Analýza potřebnosti ... 42
11.1 Doprovázející organizace/Pověřené osoby ... 45
11.1.1 Klíčový pracovník ... 45
12 Cíl projektu ... 48
12.1 ISIS – občanské sdružení pro pomoc náhradním rodinám, z. s. ... 48
12.1.1 Poslání organizace ... 48
13 Cílové skupiny ... 52
14 Klíčové aktivity a indikátory splnění ... 53
15 Management rizik ... 55
16 Výstupy a předpokládané výsledky projektu ... 57
17 Popis přidané hodnoty projektu ... 58

18 Harmonogram 59
19 Rozpočet 60
19.1 Personální zajištění 61
20 Logframe projektu 62
Rešeršní strategie 65
Rešerše 65
Závěr 66
Bibliografie 67
Seznam tabulek a grafů 73
Seznam obrázků 75
Příloha 77
Anotace 78

Úvod

Sociální práce je v naší kultuře stále málo respektované povolání, které si rozhodně zaslouží více úcty a pozornosti.

Tato disciplína je velmi komplikovaná, na druhou stranu podstatná a užitečná. Přibývá lidí, kteří se stávají klienty sociálních služeb, kterých naštěstí přibývá.

Sociální pracovník musí být schopen identifikovat a analyzovat problémy a potřeby jednotlivců, rodin, celých komunit a navrhovat vhodné řešení. Sociální pracovník pomáhá s hledáním zaměstnání, poskytuje poradenství v rámci financí, navrhuje řešení vztahových problémů v různých životních peripetiích. Mimo jiné by měl být sociální pracovník schopen komunikovat s lidmi různého věku, povolání i kultur. Měl by být schopen naslouchat jak dětem, tak dospělým, porozumět a být empatický k potřebám a obtížným situacím lidí, se kterými pracuje. Také by měl umět komunikovat s institucemi jako jsou například školy, úřady, nevládní organizace a další.

Tato bakalářská práce se věnuje problematice pěstounských rodin, kterých stále přibývá. Na jednu stranu, je skvělé, že přibývá lidí, kteří jsou ochotní vzít si do péče dítě, které nemělo takříkajíc „štěstí na rodinu“, a jsou schopni jim dát domov, lásku a budoucnost. Na druhou stranu je smutné, že potřeba pěstounů vůbec vzniká. Rodiny jsou v naší zemi stále méně podporované. Se vzrůstajícími problémy v naší republice, bude přibývat rodičů, kteří nebudou zvládat svou finanční situaci, z obav se mohou dostat do problémů, které nakonec odnese dítě.

Tímto nechci říct, že pěstounství je špatné. Právě naopak. Pro dítě je důležité, aby vyrůstalo v rodině. Je důležité, aby pocítilo, že je chtěné a milované. Přesto, že mu ublížili jeho nejbližší, je důležité, aby vědělo, že může opět důvěřovat a žít životem, který si zaslouží. Tyto děti si s sebou do pěstounských rodin nosí různá traumata, která postupně vyplouvají na povrch. Často se stává, že si pěstouni neví s dítětem rady, a dítě naopak nechápe, co po něm pěstoun chce. V těchto situacích je velmi lehké narušit už vybudovaný vztah mezi dítětem a pěstounem.

Proto je cílem této bakalářské práce vytvořit projekt na realizaci využití vybraných terapeutických metod a technik při práci s dětmi v pěstounské péči, s cílem posílení vztahu mezi dítětem a pěstounským rodičem. Projekt, který je součástí této práce bude pouze návrhem, který by mohl pomoci sociálním pracovníkům konkrétní organizace, a následně dětem i pěstounům podívat se na problémy z jiného úhlu pohledu.

Role sociálního pracovníka je v těchto situacích velmi podstatná. Sociální pracovník může dítěti změnit celý život. Může být jeho andělem strážným nebo naopak noční můrou. Prosím, snažme se pro děti, které to potřebují být anděli strážnými, kteří jim navrátí důvěru v sebe sama.

Sociální práce se neustále vyvíjí, doufejme, že správným směrem. Proto by sociální pracovník měl být připraven na měnící se situace a na neustálé vzdělávání se. Následující

kapitoly se věnují rodině jako celku, který je nedílnou součástí našich životů. Následuje vymezení pojmů důležitých pojmů pěstounské péče. V páté kapitole s názvem Vývoj dítěte je čtenář seznámen se základy vývojové psychologie, která sice může u každého jedince vypadat jinak, ale pro sociálního pracovníka to může být jakýsi nástroj pro pochopení dětské duše. Tuto kapitolu doplňují kapitoly o attachmentu neboli citové vazbě a kapitola s názvem Syndrom CAN.

Následující kapitoly se zaměřují na teorie a metody sociální práce včetně vybraných metod a technik, které jsou vhodné pro děti i dospělé.

Kapitola s názvem Analýza potřeb se zaměřuje na analýzu potřeb pěstounských rodin. Dvanáctá kapitola je začátek projektové části této bakalářské práce.

Děkujeme pěstounům, kteří věnovali a věnují, svůj život a energii, aby pomohli dítěti, které mělo těžký start do života.

1 Rodina

Není tajemstvím, že rodina je tím nejdůležitějším aspektem v našich životech. Ovlivňuje naše jednání, myšlení a celkový rozvoj osobnosti kolikrát více, než si dokážeme nebo chceme vůbec připustit. V rodině se učíme, jak se chovat k sobě navzájem, ale hlavně to, jakým způsobem přijímat sebe sama. Učíme se dostávat i dávat lásku, bez které si nedokážeme představit život. Takto by měla vypadat rodina – milující, podporující a vychovávající rodiče, kteří nám předávají moudra a pocit bezpečí do života. „*V zájmu plného a harmonického rozvoje osobnosti musí dítě vyrůstat v rodinném prostředí, v atmosféře štěstí, lásky a porozumění.*“ (104/1991 Sb. Úmluva o právech dítěte)

Bohužel, kolo osudu dětem občas nepřeje. Některé děti nemají rodinu, která by jim ukázala, že jsou milované a chtěné. Ale jsou naopak týrané, nebo opomíjené.

Samozřejmě. I v milující rodině může nastat situace, která „dožene“ rodiče k tomu nejtěžšímu rozhodnutí, a to, vzdát se dítěte. Ale i v těchto chvílích bychom měli mít na paměti hlavně to, že dítě přišlo o svého nejbližšího člověka, o svou „bezpečnou“ osobu.

1.1 Role rodiny ve společnosti

Role rodiny ve společnosti je nedílnou součástí našich životů. Rodina je základním pilířem společnosti, a její role je nepostradatelná pro zdravý vývoj nejen jednoho jedince, ale konečně pro celou společnost.

Každý autor používá odlišnou definici rodiny. Zatloukal (2019) definuje rodinu jako *„intimní vztahový systém, který se vyznačuje časoprostorovým ohraničením, trvalostí a utvářením psychické (zejména emoční) intimity.“* (Schneewind In. Říčan, In. Zatloukal, 2019, str. 37)

Tomeš (2010) ve své knize používá definici rodiny dle Ministerstva práce a sociálních věcí, to chápe rodinu jako *„celek rozličných konstelací takové formy života, která obsahuje minimálně dvougenerační soužití dětí a rodičů, má trvalý charakter a vykazuje pevné vazby mezigenerační a vnitrogenerační solidarity“* (MPSV, 2004 in Tomeš, str. 239)

Krebs (2015, str. 381) uvádí, že „*v moderní rodinné politice je za rodinu pokládán soubor společně bydlících a hospodařících manželů nebo partnerů s dítětem nebo dětmi.*“

Dále Krebs (2015) vnímá, že v domácnosti mohou žít i lidé, kteří pokrevně do rodiny „nepatří.“ Takovou situaci nazývá rodinnou domácností. Pojem, rodinná domácnost, je pro rodiny s pěstounským dítětem určitě přijatelnější než strohé definice, které přijaté děti v podstatě nezohledňují.

Aby rodina byla pro dítě plnohodnotná, „*dospělí, respektive rodiče by měli být nositeli biologické, ekonomické, výchovné a sociální funkce*.“ (Krebs, 2015, str. 381) Tyto hodnoty jsou důležité pro zdravý vývoj jedince, který se poté bude socializovat i ve větších skupinách, případně komunitách.

2 Sociální a rodinná politika

Principy, funkce a nástroje sociální politiky

Z hlediska pěstounské péče je také vhodné zmínit základy, ze kterých sociální politika vychází. Díky principům, funkcím a nástrojům víme, jak například postupovat při vykonávaní kontroly ze strany OSPOD v pěstounských rodinách, nebo jak předejít nežádoucím sociálním situacím. Z principů dle Krebse (2015) (princip sociální spravedlnosti, sociální solidarity, ekvivalence, subsidiarity, participace) (Krebs, 2015) z mého pohledu, k rodinné politice přiřazuji princip subsidiarity, participace a solidarity. Rodina, jako celek by měla být z větší části samostatná, a nespoléhat se na pomoc státu, která občas nemusí přijít včas nebo vůbec. Pakliže bychom zmínili princip solidarity jako první, mohla by v mysli „naskočit" námitka, že si lidé pomoc od státu nezaslouží bez určité formy participace. Určitě by tato námitka nebyla nemístná. Člověk, který potřebuje pomoc nějakými finančními, materiálními příspěvky, by měl spolupracovat a prokazovat určitou snahu. Takto je vidět, kdo státní pomoc opravdu potřebuje. V tomto případě by tento klient měl dostat pomocnou ruku bezpodmínečně.

Je důležité zmínit také funkce sociální politiky, které mají jistý vliv na celý sociální systém, ve kterém figuruje i rodina. (Krebs, 2015)

- Ochranná
- Rozdělovací a přerozdělovací
- Homogenizační
- Stimulační
- Preventivní

  Tyto funkce nemohou existovat jedna bez druhé. Vzájemně se doplňují a vytvářejí tak jakousi „ochrannou síť" pro všechny účastníky sociálního systému.

Ochranná funkce

Funkce, která se zabývá již vniklými problémy sociálních událostí se nazývá funkce ochranná. Tato funkce je nejstarší, a zároveň nejzákladnější. Svou optikou se dívá na problémové situace spojené například se ztrátou zaměstnání, stářím, osiřením nebo vícečetnými rodinami s finančními problémy.

Rozdělovací a přerozdělovací funkce

V ideálním světě, by tato funkce byla tou nejdokonalejší a nejpropracovanější. Nejde jen o přerozdělování peněz, například pro důchodové reformy a valorizace, ale i o rovné příležitosti například na trhu práce. Představa rovných příležitostí a možností pro všechny je spíše utopií. V reálném světě vše probíhá jinak. Politika je věda obtížná, nebo spíše ji dělají obtížnou politici.

Homogenizační funkce

Tato funkce je blízká předchozí. Zaměřuje se však na *„zmírňování sociálních rozdílů v životních podmínkách jedinců a sociálních skupin.“* (Krebs, 2015). Funkce, která je považována za nejmladší se stále vyvíjí, tak jako se vyvíjíme my lidé a naše potřeby.

Stimulační funkce

Cílem stimulace bývá vyvolávat žádoucí a chtěné jednání a chování jedince, poté i společnosti, a to ve všech rovinách sociální politiky. V této funkci se jedná hlavně o lidský potenciál, který je třeba rozvíjet nejen v oblasti vzdělávání, ale i v ekonomických aspektech.

Preventivní funkce

Preventivní funkce je považována za jednu z nejpodstatnějších pro fungování společnosti. Proto se jí budeme nejvíce věnovat.

Prevence jako taková by měla předcházet rizikovým situacím, které mohou vést například k rozpadu rodin, nebo právě umístění dítěte do náhradní rodinné péče. Snahou preventivní funkce je předejít nežádoucím sociálním situacím (nezaměstnanost, kriminalita, poškozování zdraví…), které brání začleňování jedince do společnosti. Nejdůležitější možností prevence je poskytování poradenství a osvěta, například už na půdě školy. *„V ČR není rovnoměrně a dostatečně rozvinutá síť preventivních služeb poskytovaných rodinám v nepříznivé sociální situaci zejména terénní a ambulantní formou, případně preventivní a poradenská činnost poskytovaná OSPOD dle § 10 a 11 zákona o SPOD, prostřednictvím nichž by bylo možné včas zabránit odebrání dítěte.“* (MPSV, Akční plán k naplnění záruky pro děti na období 2022–2030), 2022) V prevenci má Česká republika značné nedostatky, které škodí nejen dětem, ale i rodinám celkově. Pokud tedy nefunguje prevence, aby se zabránilo „odebírání dětí“ z biologických rodin, mělo by se alespoň zapracovat na posilování pomoci pro pěstounské rodiny, minimálně v rámci poradenství a terapií tak, aby svěřené děti nemusely znovu prožívat pocit odmítnutí.

Jak již bylo zmíněno, principy a funkce sociální politiky zasahují do každodenního života jedince, rodiny, kterou Ministerstvo práce a sociálních věcí ve své Koncepci rodinné politiky popisuje *jako základní jednotku naší společnosti*. (MPSV, Koncepce rodinné politiky, 2017)

Sociální politika by se neobešla také bez **nástrojů**, jimiž se tvoří. Krebs (2015) rozdělil nástroje sociální politiky na čtyři hlavní oblasti: Nástroje právní povahy (právní normy), ekonomické nástroje, sociální dokumenty (koncepce, plány, programy a projekty různých organizací), a nátlakové akce. Pro oblast pěstounské péče hrají hlavní roli právní normy, které upravují například chod doprovázejících organizací, ale také sem řadíme Listinu základních práv a svobod, zákon o rodině, a různé vyhlášky vydané ministerstvem a další. (Krebs, 2015) Bez právních norem by nemohl stát fungovat

2.1 Rodinná politika

„Rodinná politika ve své podstatě představuje souhrn aktivit a opatření za účelem podpory rodiny.“ (MPSV, 2008) Vzhledem k pěstounské péči, která je součástí náhradní rodinné péče, je nevyhnutné zaměřit se na rodinnou politiku.

2.1.1 Cíle rodinné politiky

- *„Usiluje o odstranění překážek, kterým jsou rodiny vystaveny a které ohrožují jejich stabilitu,*
- *Vytváří podmínky pro fungování rodin a všestranně je podporuje,*
- *Posiluje vědomí rodinných hodnot v celé společnosti,*
- *Posiluje vlastní zodpovědnost rodičů a členů rodin navzájem.“* (MPSV, 2008)

Krebs (2015) však zmiňuje, že hlavním cílem rodinné politiky v moderních státech je zmírňování narůstajících nákladů rodin. Také zdůrazňuje, že rodinná politika je především v kompetenci jednotlivých států.

2.1.2 Aktéři rodinné politiky

O rozvoj sociální politiky se zasazují aktéři rodinné politiky. S těmito aktéry se sociální pracovníci setkávají velmi často, proto si je alespoň zmíníme:

- Orgány státní správy na ústřední, regionální i místní úrovni,
- Občanský sektor (nestátní neziskové organizace atd.)
- Komerční sektor (např. zaměstnavatelé),
- Odborníci,
- Vzdělávací instituce,
- Média,
- Široká občanská veřejnost. (rodiny a její členové) (MPSV, 2008)

Rodinná politika se také zaměřuje na zkvalitňování a podporu rodinných vztahů a posilování rodičovských kompetencí, které jsou nesmírně důležité i v pěstounské péči. Tato podpora může být jedním z prvků prevence dysfunkčnosti rodin.

V rámci finanční podpory pěstounské péče jsou pěstounům přiznány **dávky pěstounské péče:**

- Příspěvek na úhradu potřeb dítěte
- Odměna pěstouna
- Příspěvek při převzetí dítěte
- Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla (Úřad práce ČR, c2023)

Působnost Ministerstva práce a sociálních věcí v oblasti Rodiny a ochrany práv dětí je široká. Zasahuje do všech oblastí týkajících se společnosti. Například bydlení, práce, zdravotnictví, sociální dávky a další.

Podstatným dokumentem (kromě Úmluvy o právech dítěte a dalšího legislativního ukotvení) pro děti a rodiny obecně, je Národní strategie ochrany práv dětí 2021-2029. Věnuje se závazkům České republiky vůči dětem a rodinám. Ve své analytické části identifikuje také systémové deficity, které působí negativně na děti, ale také na celou společnost. Mezi těmito deficity se například objevuje: **nedostatečné zohledňování názoru dítěte, služby pro ohrožené děti nemají nastaveny komplexní systém řízení kvality a další** nedostatky. Mezi **důsledky** těchto systémových nedostatků patří i **vysoký počet dětí vyrůstající v ústavní péči**. Mnohonásobně vhodnější péčí o dítě než ta ústavní, je náhradní rodinná péče v pěstounských rodinách.

3 Náhradní rodinná péče a její formy

Náhradní rodinná péče by měla mít přednost před ústavní péčí, která je pro dítě spíše škodlivá. V ústavní péči dítě nedostává tolik potřebnou pozornost a lásku, tak jak ji dostává v rodině nebo, v právě zmíněné náhradní rodinné péči.

Formy náhradní rodinné péče jsou zakotvené v zákonu č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

- Osvojení
- Poručenství
- Svěření do péče jiné osoby
- Pěstounská péče
- Pěstounská péče na přechodnou dobu.

Osvojení

Jedna z forem náhradní rodinné péče, kdy osvojitelé přijímají dítě do své péče, přijímají jej za vlastní a mají za něj plnou rodičovskou odpovědnost. *„Děti vhodné pro osvojení jsou děti, u kterých se přepokládá méně problémový zdravotní* a psychosomatický *vývoj, a které lze předat do náhradní rodinné péče, pokud možno v raném věku, a to za předpokladu, že byl vyřešen právní vztah s původní rodinou“* (Matějček, 2002, s. 18).

Poručenství

Poručníka dítěti stanovuje soud, pokud zde není žádný „rodič“, který má k dítěti práva a povinnosti. Poručník má vůči dítěti všechna práva a povinnosti jako rodič, ale nemá vůči dítěti vyživovací povinnost. Výkon funkce poručníka je pod pravidelným dohledem soudu. (Náhradní rodina, c2023)

Svěření do péče jiné osoby

bývá využíváno v případě, že se v okolí dítěte najde rodinný příslušník, či osoba dítěti blízká. Rozsah práv a povinností vůči dítěti stanovuje soud. Dále také stanoví výši výživného, které je placeno k rukám pečující osoby. (Náhradní rodina, c2023)

Pěstounská péče na přechodnou dobu

Pěstoun = profesionál. Krajský úřad má ve své evidenci jména pěstounů na přechodnou dobu, kteří mohou tuto „profesi“ vykonávat. Do péče svěřuje výhradně soud, a to po dobu, po kterou péči nemůže ze závažných důvodů vykonávat sám rodič, nebo do doby, než dá matka souhlas k osvojení, nebo do nabytí právní moci rozhodnutí soudu, že souhlas k osvojení již není třeba.

Od ledna roku 2022 je pěstounská péče rozlišována na zprostředkovanou a nezprostředkovanou pěstounskou péči. Pěstounská péče se stává zprostředkovanou, když je dítě do rodiny vybráno krajským úřadem. (psychologie, 2022) U nezprostředkované pěstounské péče se o dítě starají jeho rodinní příslušníci. V praxi se nejčastěji prarodiče starají o svá vnoučata.

4 Pěstounská péče

Nejvíce se budeme věnovat pěstounské péči, která je podstatnou součástí sociální práce s rodinami a dětmi.

Nejprve je zásadní seznámit se s důležitými zákony a legislativními dokumenty týkající se pěstounské péče. V souvislosti s pěstounskou péčí bychom neměli opomenout Zákon o rodině (zákon č. 94/1963 Sb.). Již tento zákon upravoval vztahy mezi členy rodiny, včetně práv a povinností rodičů vůči dětem. Tento zákon byl však zrušen, a byl z části nahrazen Novým Občanským zákoníkem (zákon č. 89/2012). Dále Zákon o pěstounské péči (zákon č. 50/1973 Sb.) Tento zákon kromě vztahů mezi pěstounem a svěřeným dítětem, vymezuje také, kdo se může stát pěstounem. Tento zákon byl nahrazen Zákonem o sociálně-právní ochraně dětí (zákon č. 359/1999 Sb.) Tento zákon byl v roce 2021 novelizován (zákon č. 363/2021 Sb.) Přinesl nová pravidla pro spolupráci mezi orgány sociálně-právní ochrany dětí pěstouny. (Šance dětem, 2023)

Stát na základě soudního rozhodnutí svěřuje za určitých podmínek dočasně dítě do péče jiné osoby. Svěřuje jí část práv a povinností obdobných právům rodičů, ale mezi pěstouny a dítětem nevzniká příbuzenský vztah. („*zřejmým kritériem pro rozhodnutí soudu o tom, zda bude dítě svěřeno do pěstounské péče či do svěřenectví, se stává možnost uložit rodičům či prarodičům vyživovací povinnost k dítěti. Vzhledem k této skutečnosti je pravděpodobné, že forma pěstounské péče bude nadále formou převažující.*“) (Cilečková, 2014, str. 68). Pěstoun není zákonným zástupcem dítěte a nemá k dítěti vyživovací povinnost.Rodičovská odpovědnost rodičů dítěte bývá v různé míře zachována. Stát zajišťuje dostatečné hmotné zabezpečení dítěte i přiměřenou odměnu pěstounů, ale ponechává si kontrolu nad výkonem péče. V případě svěření dítěte do PP, není vyloučen styk biologických rodičů s dítětem, rozhodování o nejdůležitějších otázkách zůstává vyhrazeno biologickým rodičům, pokud nejsou zbaveni rodičovských práv. Pěstoun může dítě zastupovat pouze v běžných záležitostech. PP v ideálním případě, končí dosažením zletilosti dítěte. (Šance dětem, 2023).

Pěstounskou péči zprostředkovávají obce s rozšířenou působností, odbory zabývající se sociálně-právní ochranou dětí. Úřady vedou, případně vyhledávají evidence vhodných žadatelů o pěstounskou péči a zároveň děti v evidenci pro PP. Mimo to, existují i neziskové organizace, které poskytují služby nejen zájemcům o PP, ale také poskytuje pomoc a poradenství náhradním rodinám s dětmi.

Před samotným rozhodnutím o svěření dítěte do péče, je soud povinen vyžádat si vyjádření Orgánu sociálně-právní ochrany dětí, kvůli vhodnosti žadatele o pěstounskou péči. (Šance dětem, 2023).

Další pravomocí soudu je i předčasné zrušení pěstounské péče. Tu lze zrušit z opodstatněných důvodů a v případě, že o zrušení požádají samotní pěstouni.

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí vymezuje i některá práva a povinnosti pečujících osob včetně dávek PP.

4.1.1 Pěstoun

Hlavní motivací pěstouna by mělo být poskytnutí pomoci, péče a zázemí dítěte, které nemůže z různých důvodů vyrůstat ve své biologické rodině. Také by měl přijmout dítě takové, jaké je a nebát postavit se problémům čelem. Po budoucích pěstounech se vyžaduje například trestní bezúhonnost, dobrý psychický i fyzický stav a schopnost dále se vzdělávat v oblasti terapeutického rodičovství. (Dobrá rodina, c2023).

Pěstoun sice není zákonným zástupcem dítěte, ale vychovává jej a pečuje o něj, jak nejlépe dovede. Tito náhradní rodiče dítěti plní právo vyrůstat v láskyplném prostředí, které by mělo mít každé dítě bez ohledu na rasu, postižení či minulost.

Práva a povinnosti při výkonu PP

- Právo na poskytnutí trvalé nebo dočasné pomoci se zajištěním celodenní péče o svěřené dítě ve zvláštních případech,
- Právo na zprostředkování psychologické, terapeutické nebo jiné pomoci alespoň jednou za 6 měsíců,
- Právo na zajištění bezplatné možnosti zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy,
- Právo na zajištění prostor pro setkání dítěte s biologickými rodiči, včetně asistence doprovázející organizace u kontaktu,
- Povinnost zvyšování znalostí a dovedností v oblasti péče a výchovy v rozsahu 24 hodin za v době 12 měsíců jdoucích po sobě,
- Povinnost umožnit sledování naplňování dohody o výkonu PP, a spolupracovat s pověřeným pracovníkem,
- Povinnost všestranně rozvíjet dítě v souladu s individuálním plánem dítěte, prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami blízkými včetně jeho biologických rodičů, pokud soud nestanoví jinak. (359/1999 Sb., Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, §47a).

Některá práva a povinnosti jsou vymezeny v Dohodě o výkonu pěstounské péče, kterou pěstoun podepisuje, nejpozději do 30 dnů ode dne nabytí právní moci, s obecním úřadem obce s rozšířenou působností, obecním úřadem, krajským úřadem nebo pověřenou osobou. (359/1999 Sb., Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, §47b).

5 Vývoj dítěte

Sociální pracovník, jenž spolupracuje s rodinným systémem, musí mít alespoň základní znalosti z vývojové psychologie. Je to důležité pro rozvoj účinné komunikace mezi dítětem a sociálním pracovníkem a konec konců celou rodinou, nebo minimálně pro představu, co dané dítě může prožívat, a jak s dítětem zacházet a jednat. Nelze vynechat ani samotné pěstouny, kteří přijímají dítě do své „zavedené“ rodiny. Pěstouni se v rámci povinného vzdělávání seznamují s vývojem dítěte, jeho potřebami, mohou se dozvědět, jaká úskalí je mohou v budoucnu čekat a jak se s nimi vypořádat v jednotlivých fázích života dítěte.

Pro náš cíl porozumět dítěti, jeho jednání, obavám atd. uvedu čtyři stádia z vývojové psychologie.

Batole (3 roky)

Období batolete trvá od 1 do 3 let. Pro tuto práci však zmíním věk od tří let, protože v nižším věku, se mnou vybrané terapeutické metody a techniky nevyužívají, protože dítě není schopno kognitivně posoudit a vyhodnotit situaci, ve které se nachází, a celkově není ještě zcela schopno samostatného uvažování. (Thorová, 2015)

Sociální vývoj postupuje od reflexivní reaktivity na sociální podněty k záměrnému napodobování. Proces nápodoby je velmi důležitý faktor učení se a celkového vývoje. Dítě rozvíjí své dovednosti nejen nápodobou, ale i zpětnou vazbou, kterou mu jiná osoba poskytuje. Z miminka úplně závislého na péči rodičů se stává samostatně pohybující človíček, který je schopen začínající komunikace a empatie. Začíná se zajímat o vrstevníky, uvědomuje si svou osobu. Nedokáže ještě úplně kontrolovat své emoce – dochází k záchvatům vzteku a vzdorovitosti. (Thorová, 2015, str.381)

Avšak, ve věku tří let nastupuje dítě do mateřské školy, kde je možné využívat (a využívá se vědomě i nevědomky) metodu Kids´Skills, (součást přístupu zaměřeného na řešení). Pomocí této metody se dítě naučí rozvíjet dovednosti, které jsou podstatné pro budoucí vývoj jedince. Více se této metodě budu věnovat v kapitole 9.

Předškolní věk (3-6 let)

Dle výzkumů nadace Sirius, se do pěstounské péče často dostávají i děti ve věku tří let (viz. Obrázek č.1). Dítě v předškolním věku je aktivní a zvídavé. Proces socializace je v plném proudu. Tráví čas nejen s rodiči, ale i s dalšími dětmi svého věku. Učí se fungovat a spolupracovat v kolektivu. Postupně se učí zručnosti a používá různé nástroje. Rozvíjí se paměť. Řeč je srozumitelná, je zahájena příprava na základní školní dovednosti. Je pro něj ještě obtížné zvládat frustraci. V tomto věku je již možné dítě

zapojit i do procesu spolupráce. Tudíž už zde je prostor pro využívání přístupu zaměřeného na řešení v upravené formě pro děti.

V tomto věku je pro děti i pěstouny složité „naučit se fungovat spolu“. I když mají pěstouni povinnost se vzdělávat v různých oblastech, a to například i v oblasti vývoje dítěte atd. Je pro ně nesmírně těžké vnést tuto teorii do praxe.

Mladší školní věk (6-12 let)

Pro dítě od 6 do 12 let je důležitá nejen rodina, ale i škola a vrstevníci. Nyní v podstatě převrací své zvyky. Nyní musí sedět v lavici a udržet pozornost 45 minut, než bude další přestávka a možnost si hrát. Dodržování pravidel je pro dítě zásadní. Samo vyžaduje absolutní spravedlivost a dodržování pravidel, kvůli tomuto mohou mezi rodičem a dítětem vyplynout hádky.

Na dítě se klade apel, aby bylo samostatnější a zodpovědnější. V tomto období je stále důležitá emoční podpora rodičů a blízkých osob. Kritiku i pochvaly si bere k srdci. Také je nutné věnovat pozornost vztahům ve třídě, případně preventivně jednat.

Adolescence (12-19 let)

„Být normální v období dospívání je samo o sobě nenormální. Adolescent se může během dospívání chovat nekonzistentně a nepředvídatelně, může trpět, ale terapii nepotřebuje. Jsou to spíše rodiče, kteří potřebují pomoc, aby se dokázali s dospíváním svých dětí vyrovnat.“ (Anne Freudová, 1958, in Thorová, str. 414)

Tento citát reflektuje celé dospívání. Adolescence je období, kdy probíhá proces separace mezi rodičem a dítětem. Emoční vztah k rodičům začíná být odlišný, prochází důležitou proměnou. Roky adolescence jsou bouřlivější, vzpoura bývá její normální a podstatnou součástí.

Jsou to vrstevníci, kteří nás v tomto „náročném“ období formují. *Adolescent je emotivní, impulzivní, náchylnější k psychopatologickým procesům* (Thorová, 2015, 433). Nejtěžší v tomto období „puberty“ je přijmout sám sebe. Svůj vzhled, osobnost a sexuální orientaci. Je to čas navazování partnerských vztahů, které se od krátkodobých přerývají do dlouhodobých a zralejších. Zároveň se připravujeme na budoucí povolání, začínáme se osamostatňovat. V některých případech může nastat krize identity, která je způsobená emočními obtížemi.

V tomto období je pro rodiče obtížné vyjít i se svými vlastními dětmi, natož s dětmi, které měly „neobvyklý“ start do života. Děti si do pěstounských rodin vnášejí nejen traumata, ale také jiný způsob uvažování a jiné hodnoty, které nutně nemusí pěstoun pochopit, a naopak dítě nemusí pochopit pěstouna. Vyplouvá na povrch spousta problémů, které je nutné řešit, ať už s dlouhodobou terapií nebo kratší terapií zaměřenou na řešení.

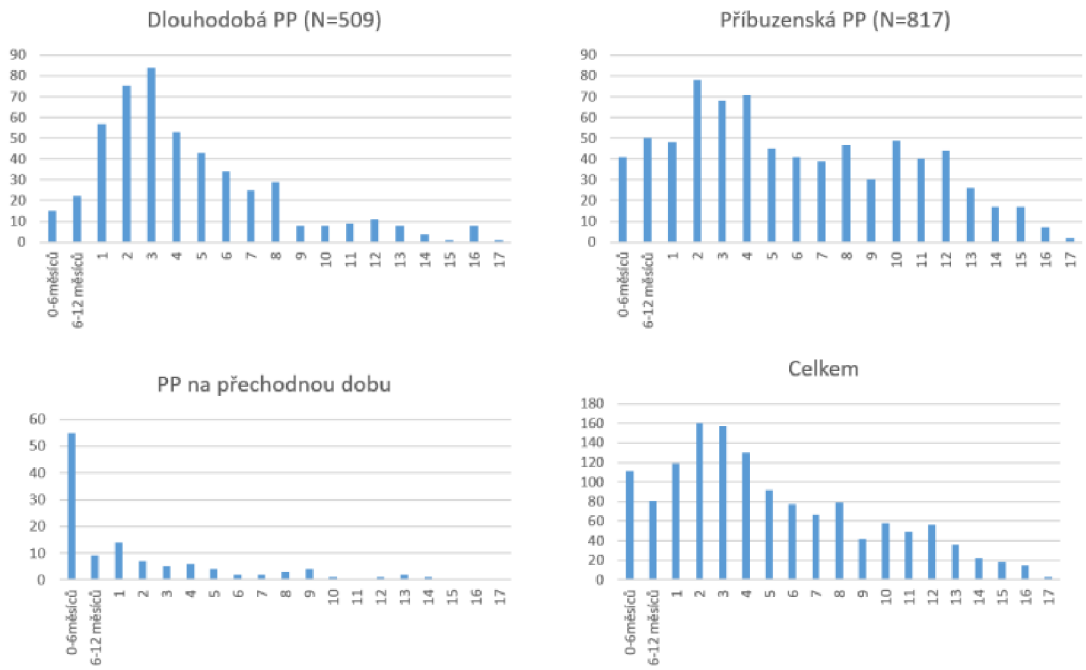

Obrázek 1 Věk dětí přijímaných do PP
Zdroj: Nadace Sirius, 2019

Psychické potřeby dětí dle Matějčka

a) potřeba stimulace – Důležité jsou různorodé a kvalitní podněty, centrální nervový systém musí být nabuzen. Jinak se organismus začne nudit.

Pro děti je přirozené učit se nové věci a dovednosti. V procesu učení lze využít model Kids‘ Skills, který problémy dětí nepovažuje za problémy, ale jako příležitosti k učení se novým dovednostem. (Furman, c2023) Jedním z kroků tohoto modelu je, že dítě, které si osvojí nějakou novou dovednost, může tuto dovednost předat svým vrstevníkům. Toto může být pro děti velmi zábavné a zároveň stimulující.

b) smysluplného světa – Podněty, které přicházejí musí mít smysl. V tomto hrají důležitou roli odměny a tresty. Základ učení – člověk se spíše naučí to, co jej baví.

c) bezpečí a jistoty – Jedna z nejdůležitějších. *„Teprve s jistotou v zádech, se dítě vypravuje na dobrodružné výpravy za poznáním světa.“* (Matějček, online přednáška, 2004)

d) Pozitivní identity a iniciativy – Co jsem, a co znamenám pro ostatní?

e) potřeba otevřené budoucnosti. – Vědění, že mě něco čeká. (přednáška profesora Matějčka – dostupná z YouTube – 5 základních psychických potřeb)

Tyto potřeby jsou z psychického hlediska, ty nejzákladnější. Jsou důležité nejen pro děti v náhradní rodinné péči, ale i pro děti vyrůstající v „klasických“ rodinách.

6 Attachment

Teorie attachmentu byla popsána v 50. letech 20. století anglickým psychologem a psychiatrem Johnem Bolwbym, pomocí pozorování dětí a mladých lidí, kterým chyběla mateřská péče.

Attachment neboli citové pouto. Každý ví, že navazování citového pouta už odmalinka je velmi důležité pro náš další vývoj i vztahy v budoucnosti. *„Vazba je přirozená věc, a jestli tento fakt přestaneme respektovat, vyvoláme pocit nejistoty, který může mít dalekosáhlé následky. Malé dítě potřebuje jednu osobu, aby mu dodala pocit bezpečí. Může to být i adoptivní matka, babička nebo chůva, která dítě bude milovat a věnuje mu svoji péči. Kdo se o dítě začne starat v 6 měsících, stane se pro jeho budoucí život kotvou.“* (Bowlby, 1958, in Thorová, 2015, str. 147) Postupem času se vazba mezi dítětem a jeho pečující osobou stává silnější. Dítě si vštěpuje, že když je mu špatně, může se spolehnout na svou pečující osobu, která ho utěší a v případě problémů mu pomůže. S touto interakcí také souvisí rozvoj schopnosti dítěte porozumět potřebám druhých osob a respektovat je.

Pokud se však stane, že dítě nemá vhodné podmínky k navázání bezpečného citového pouta s blízkou dospělou osobou, mohou vzniknout tzv. poruchy attachmentu.

6.1 Čtyři druhy vazeb mezi rodičem a dítětem

Proč se tím zaobírám? – s čím se potýkají

1. Jistá vazba navozující pocit bezpečí
2. Nejistá vazba – vyhýbavá
3. Nejistá vazba – úzkostná (ambivalentní)
4. Nejistá vazba – dezorganizovaná (Ježková, Černá, 2023)

Jistá vazba navozující pocit bezpečí

Jedincům, kterým se rodič věnoval a byl přítomný, nedělá problém navazování vztahů. Dobře zvládají různé vztahové „krize“. Důvěřují sami sobě, ale i svým blízkým. Nemají problém s nastavením hranic ve svém životě.

Nejistá vazba – vyhýbavá

Tito lidé mívají problém s intimitou a mají strach ze závazků. Většinou mají předem vytvořený „plán“, jak vztah ukončit, aby se vyhnuli přemíře intimity.

Nejistá vazba – úzkostná

Pro jedince s úzkostnou vazbou bývají vztahy zdrojem stresu. Od partnerů vyžadují neustálé potvrzování lásky. Mnohdy si stěžují na bezcitnost a chladnost svým partnerů. Důvěra jim dělá problém.

Dezorganizovaná vazba

Jedinci, kteří mají strach z intimity, závazků, jsou nedůvěřiví vůči ostatním a brání se sblížení. (Manson, 2017)

„Problematika citového pouta je spojována zejména s dětmi, které byly zneužívané, zanedbávané, vyrůstaly mimo milující rodinu. Projevy poruchy attachmnetu se často objevují u dětí v ústavní péči, dále po příchodu do pěstounských či adoptivních rodin. V rodině s blízkými lidmi se pak může začít pracovat na vztazích mezi dítětem a blízkým člověkem. (Ježková, Černá, 2023)

6.1.1 Základní body pro vytvoření bezpečné vazby (pro pěstouny a jiné osoby pečující)

- *Blízkost – Pěstoun se snaží být s dítětem co nejvíce, být mu k dispozici a naladit se na něj,*
- *Citlivost – Pěstoun je vůči dítěti empatický, vnímá jeho signály, smysluplně reaguje a projevuje mu lásku,*
- *Uznání – Pěstoun dítě oceňuje, chová se s úctou a respektem, tím buduje sebedůvěru u dítěte,*
- *Spolupráce – Dítě je zapojeno do „běhu“ domácnosti,*
- *Místo v rodině – Pěstoun pomáhá dítěti uvědomit si své místo v rodině – tímto posiluje v dítěti jistotu, že někam patří.* (*Amalthea-občanské sdružení*, 2013)

Dítě vytváří attachment neboli vztah k pěstounovi stejně jako k jakékoliv jiné pečující osobě, se kterou dítě vyrůstá. Pomocí interakcí mezi dítětem a pěstounem se vytváří vazba s pocitem jistoty a bezpečí.

Po přesunu dítěte k pěstounům se proces navazování vztahu liší od procesu, který proběhl u dítěte v kojeneckém vztahu s biologickými rodiči. Pěstoun musí chápat, že dítě prochází obdobím ztráty a může mít pocit, že jej nikdo nemá rád. Proto bude dítě potřebovat spoustu času a podpory k tomu, aby se mohlo cítit v novém prostředí bezpečně. Vytváření attachmentu mezi dítětem a pěstounem vyžaduje tedy nejen čas a podporu, ale také citlivý přístup, nabízející věci odmítnutelným způsobem, který nabízí také přístup zaměřený na řešení s možností spolupráce, která také pomáhá k vytvoření citové vazby mezi pěstounem a dítětem. K léčbě poruchy citové vazby a k budování

bezpečného vztahu mezi dítětem a pečující osobou, se využívají různé terapeutické a psychoterapeutické metody. Kromě systemické práce s rodinou, která vidí vztah terapeuta a klienta jako rovnocenný a podporuje klienta v hledání řešení, se využívá také Dyadická vývojová psychoterapie (DDP). Ta se zaměřuje na vztahy, vnitřní pracovní modely a reflektivní schopnost zúčastněných. Tato terapie je však dlouhodobá, a není vhodná pro ty, kteří očekávají okamžitý výsledek. (Náhradním rodinám, 2011)

7 Syndrom CAN

Syndrom zanedbaného týraného dítěte (CAN z angl. Child Abuse and Neglect), jedno z nejzávažnějších a nejčastějších forem ohrožení dětí, je v pěstounské péči častým tématem. Ve většině případů si tyto děti prošly „peklem“, a je velmi těžké navrátit jim důvěru, lásku a pocit bezpečí. Také mohou být náchylné k projevům úzkosti, deprese a posttraumatické stresové poruše. (Thorová, 2015) Tyto problémy mohou být pro pěstouny velmi náročné. Důležitá je podpora sociálních pracovníků, psychologů a mnohdy i psychiatrů. Také je podstatné, aby pěstouni byli informováni o možných psychologických důsledcích traumatických událostí, a aby součástí doprovázení klíčových pracovníků byla i terapeutická podpora, která pomůže pěstounům i dětem se navzájem pochopit a komunikovat spolu způsobem, který „neubližuje“. I tento způsob komunikace lze ovlivnit nejen dlouhodobými terapiemi, ale i krátkou terapií zaměřenou na řešení, která může pomoci změnit myšlení a podívat se dětské trápení, a s tím spojené, například nevhodné chování, z jiného úhlu pohledu. *„Za zanedbávání lze považovat takové chování osoby odpovědné za péči o dítě, které překračuje nebo nedosahuje společností formálně i neformálně definovaná pravidla řádné péče a výchovy dítěte.“* (Pemová, Ptáček, 2016, str. 91)

„Pojetí problematiky vychází z moderního přístupu k sociálně-právní ochraně dětí a akcentuje přístup, který funkčním způsobem propojuje teorie z oblasti psychologie, práva, sociální práce a dalších oborů.“ (Pemová, Ptáček, 2016, str. 24)

7.1 Rizikové faktory zanedbávání

Vnější faktory	**Demografické faktory rodin**	**Osobnostní a osobní faktory rodičů**	**Faktory na straně dítěte**
• Chudoba	• Věk	• Osobnostní faktory	• Věk a pohlaví
• Komunitní charakteristiky	• pohlaví	• Syndrom CAN v anamnéze rodičů	• Osobnostní předpoklady • Temperament, chování
• Sociální izolace	• Rodinné konstelace	• Mentální schopnosti rodičů • Duševní zdraví • závislosti	• Specifické potřeby
	• Vzdělání a zaměstnání	• Chronický rodinný stres • Domácí násilí • Další faktory	• Další faktory

Tabulka 1 Rizikové faktory zanedbávání

Zdroj: Pemová, Ptáček, 2016

7.2 Protektivní faktory

Rodinné faktory	Společenské faktory
• Příznivá rodinná anamnéza • Podporující sociální zázemí • Vyrovnaná osobnost rodiče • Schopnost rodiče reagovat a znát základní potřeby dítěte • Vytvářet pozitivní a bezpečné hranice pro vývoj dítěte • Poskytovat dětem přirozený životní vzor • Pečující chování (mazlení, mluvení na dítě, výběr vhodných hraček a stravy, udržování bezpečného prostředí v domácnosti…) • Zvládání stresových a zátěžových situací • Schopnost zajistit sociálně i ekonomicky rodinu • Umět požádat a vyhledat odbornou pomoc	• Dostupnost zdravotních a sociálních služeb • Přiměřené bydlení v bezpečné lokalitě • Dobré vzdělání umožňující stálé zaměstnání zaručující stabilní příjem • Podpůrná sociální síť příbuzných a blízkých osob

Tabulka 2 Protektivní faktory

Zdroj: (Pemová, Ptáček, 2016, str. 117)

8 Malá paradigmata

V sociální práci během 20. století vykrystalizovaly tři odlišné přístupy, které Payne (1997) označuje jako malá paradigmata. Odlišují se jak svými filozofickými východisky, tak praktickými konsekvencemi. (Matoušek, 2012)

Reformní paradigma

„Reforma společenského prostředí“ V tomto paradigmatu se sociální fungování pojí s vizí „*společenské rovnosti v různých dimenzích společenského života.*“ (Navrátil, 2000) V tomto případě se sociální práce zaměřuje na zmocňování neboli empowerment klientů sociálních služeb, tak, aby se samotní klienti mohli podílet na změnách institucí. (Navrátil, 2000, str. 15)

V rámci absolventské práce se budeme pohybovat spíše v terapeutickém paradigmatu. Tento přístup je pro práci s dětmi v pěstounské péči stěžejní.

Terapeutické paradigma neboli terapeutická pomoc

Za hlavní faktor sociálního fungování je zde považováno duševní zdraví, pohoda člověka, kvalita života a kvalita vztahů, které jsou důležité i v pěstounské péči pro dítě a pěstouna. Sociální práce je pak v tomto pojetí chápána jako terapeutická intervence, která si klade za cíl pomoci jednotlivcům skupinám i komunitám zabezpečit psychosociální pohodu. Prostředkem je podpora usměrňování jejich rozvoje. Principiální důraz je kladen na komunikaci a budování vztahu. Vychází se z toho, že proces interakce je tvůrčí proces, který obohacuje všechny zúčastněné. (Matoušek, 2012)

Podstatnou součástí terapeutického paradigmatu, je komunikace. Ta je považována za prostředek, kterým lidem mohou získat více kontroly nad vlastními pocity a způsobem života.

Terapeutické paradigma v oblasti náhradní rodinné péče poskytuje pěstounům a odborníkům v pěstounské péči nástroje, které mohou pomoci podpořit celkovou pohodu dítěte. Sociální pracovník zde hraje důležitou roli tím, že poskytuje podporu, respekt, empatii a pomáhá klientům zvládat a řešit jejich problémy. V rámci této podpory mohou sociální pracovníci využívat prvky terapeutického paradigmatu. Sociální pracovník, který má vysokoškolské vzdělání podle zákona 108/2006 Sb., zákon o sociálních službách, má povědomí o využívání a provádění různých metod a technik práce s klientem.

Při řešení sporů mezi pěstounem a svěřeným dítětem, by bylo výhodné, aby problémy, na které existuje řešení, byly „napraveny“ pomocí systemického přístupu, konkrétně přístupu zaměřeného na řešení, který je součástí terapeutického paradigmatu.

Z mého pohledu jsou v terapiích s dětmi využívány spíše dlouhodobé terapie (viz. Analýza potřeb), které se zabývají vznikem problému a dalšími okolnostmi, které

problém nejdříve „otevřou“ a po nějaké době dojde k řešení, nebo spíše uvědomění si, že má klient vlastně problém.

Poradenské paradigma

Navrátil (2000) označil poradenské paradigma sociální práce jako sociálně-právní pomoc. Sociální fungování zde závisí na schopnosti zvládat problémy a na přístupu k odpovídajícím informacím a službám.

Zastánci tohoto přístupu chápou sociální práci jako jeden z aspektů systému sociálních služeb. Toto pojetí chce vycházet vstříc individuálním potřebám, a současně usiluje o zlepšování systému sociálních služeb, jehož je součástí. V tomto pojetí jde především o pomoc klientům prostřednictvím poskytování informací, kvalifikovaným poradenstvím a zpřístupňováním zdrojů a mediací. Součástí tohoto pojetí je snaha sociální práce o změnu společnosti a jejich institucí, aby lépe odpovídaly potřebám občanů. Zdůrazňuje se také podpora osobního a komunitního růstu. (Matoušek, 2012)

9 Vybrané metody a techniky sociální práce

Pro naše potřeby využijeme členění metod dle Matouška (2003).

- Případová sociální práce neboli práce s jednotlivcem,
- Práce se skupinou/rodinou
- Komunitní sociální práce

9.1 Případová sociální práce

Případová sociální práce neboli casework, se zaměřuje na práci s jednotlivcem, v našem případě s dítětem nebo pěstounem. Pro sociální pracovníky je podstatné umět pracovat s člověkem jako s individuální bytostí, která sama přemýšlí a jedná. Každý z nás je neopakovatelný originál, který potřebuje individuální přístup. Podmínkou pro vytvoření pozitivního, podpůrného vztahu mezi klientem a sociálním pracovníkem je empatie, respekt, vstřícnost a kongruence. Nesmíme zapomínat také na neverbální komunikaci nejen ze strany sociálního pracovníka, ale také ze strany klienta. Pokud bychom při rozhovoru s dítětem viděli, že se necítí příjemně, má strach nebo vyjadřuje jiné další negativní „chování“, je nutné se nad tímto pozastavit.

Důležitou součástí případové práce je poskytování poradenství. Základní sociální poradenství, které ze zákona 108/2006 Sb., zákon o sociálních službách, klientovi poskytne informace týkající se například nároků na dávky, služby a jiné možnosti, které mohou klientovi umožnit přístup k dalším nástrojům pomoci. (Sociální práce, 2013)

Při sociální práci s jednotlivcem jsou důležité kompetence sociálního pracovníka.

- *Komunikovat,*
- *Navazovat a udržovat vztah,*
- *Definovat svou roli v pomáhajícím vztahu,*
- *Pomáhat klientovi v definici a hierarchizaci jeho emocí a postojů,*
- *Sdílet s klienty emoce a postoje,*
- *Pomáhat klientovi v definici a hierarchizaci jeho problémů,*
- *Hledat zdroje pro řešení klientovy situace a koordinovat jejich působení,*
- *Pracovat s kulturními rozdíly,*
- *U lidí v extrémních situacích dát smysl utrpení, pomáhat hledat smysl vlastního života.* (Matoušek, rok 2013, str. 262)

Fáze případové práce:

1. Hodnocení potřeb klienta, hodnocení prostředí
2. Plánování služby
3. Poskytnutí služby
4. Průběžné hodnocení služby s případnou úpravou plánu
5. Závěrečné hodnocení případu

9.2 Sociální práce s rodinou

V rámci této absolventské práce je vhodné zmínit také sociální práci s rodinou. V našem případě s pěstounskou rodinou. I tato rodina je rodina, která může mít své rodinné problémy a může se obrátit na sociálního pracovníka se žádostí o pomoc.

Pro rodinu je podstatné, aby vnímala sociálního pracovníka jako partnera, který jim může poskytnout jiný pohled na problém. Častější příčinou kontaktu sociálního pracovníka a rodiny jsou problémy s dětmi, které se nejčastěji dotýkají celé rodiny. Problémy mohou být ze školního prostředí, problémy s chováním, zneužívání návykových látek, ale i problémový vztah mezi rodičem a dítětem, v našem případě mezi pěstounem a dítětem. V těchto případech je nutné pracovat s celou rodinou, protože i problém, který se může jevit jako banální, může ohrozit fungování všech členů rodinného systému. (Matoušek, 2003)

Sociální pracovník se také může setkat s členy rodiny, kteří nebudou spolupracovat. Například nepřijdou na dohodnuté schůzky. V těchto začátcích spolupráce je vhodné, aby sociální pracovník chodil přímo do rodiny. V tomto případě je však nutné, aby sociální pracovník nenarušoval autonomii rodiny, která je specifická.

Podmínky spolupráce s rodinou:

1. *„snažit se o vybudování důvěry mezi pracovníkem a členy rodiny, tzn., že rodina by měla vnímat pracovníka jako prostředek pomoci,“*
2. *„znát potřeby a problémy jednotlivých rodin,“*
3. *„mít k dispozici širokou škálu možných forem práce s rodinou,“*
4. *„ponechat rodině prostor, aby problém sama definovala, cíl práce stanovuje pracovnice až ve spolupráci s rodinou, přičemž vždy podporuje schopnost rodiny řešit náročnou situaci vlastními silami,“*
5. *„po celou dobu spolupráce se snažit rodinu motivovat a povzbuzovat, a tím posilovat její kompetence.“* (Vítková Rulíková, 2009)

9.3 Sociální práce s komunitou

V našem případě se jedná o komunitu pěstounů. Pěstouni se setkávají na pobytových a vzdělávacích akcích, nebo na svépomocných skupinách, kde se dělí o starosti a radosti pěstounské péče. *„Pro SP je klíčové, že komunitu můžeme chápat jako výsledek cíleného úsilí, hledání společných významů, které se stanou základem pro intervenci.“* (Matoušek, 2013, str. 309)

Šťastná (2019) uvádí časové charakteristiky komunity:

- Společná minulost,
- Společná aktualita, situace a vymezení,
- Společná budoucnost – touhy, očekávání, plány a vize.

Navrátil (2001) definuje cíle komunitní práce:

- Studium sociálních potřeb a problémů,
- Ovlivňování sociálních změn,
- Zpracování návrhů řešení potřeb a problémů,
- Zajištění podpory pro navrhování řešení,
- Snaha zapojit se do komunitního života,
- Integrace všech dostupných prostředků komunity na realizaci projektu.

Pět etap práce s komunitou:

1. Porozumění komunitě, jejím potřebám a sociálním problémům,
2. Porozumění systému sociálních služeb v komunitě,
3. Příprava intervence na makroúrovni,
4. Rozvoj intervenční metody,
5. Výběr vhodných technik (Netting, a kol. in Gojová, in Matoušek, 2013)

Matoušek na druhou stranu popisuje tři fáze práce s komunitou:

1. Porozumění komunitě,
2. Analýza témat,
3. Ukončení komunitní práce, evaluace, práce na udržitelnosti,

Metody získávání informací:

- Rozhovor a dotazník,
- Pozorování
- Analýza dokumentů

Sociální práce s komunitou není jednoduchá. Avšak musíme brát v potaz sílu komunity. Pěstounské rodiny se také v podstatě sdružují do komunit, které mají společný cíl: pomoci dítěti, které je v nouzi, překonat těžkosti a žít smysluplný život, plný lásky a pochopení.

9.4 Systemický přístup a SFBT

SFBT se řadí do systemické terapie, právě proto, že pracuje se systémy. Do této terapie vstupují páry i celé rodiny. SFBT má využití u téměř všech problémů. Například v párové, ale pro nás, i v rodinné terapii. Systemická terapie vznikla jako samostatný obor rodinné terapie na začátku 80. let 20. st. (Ludewig, 2011)

„Systemické přístupy se jeví pro sociální práci s rodinou jako obzvláště vhodné i z hlediska historie sociální práce, jelikož mnoho systemiků bylo zároveň rodinnými terapeuty. Ti vycházeli ze zkušenosti, že mnoho rodinných problémů nebo problémů v rodině má cirkulární povahu. V systemické rodinné terapii nejsou klienti rozdělováni na viníky a oběti. Nikdo nenese vinu, nikdo není obviňován. Problémy existují jako součást rodinné interakce a jako takové je třeba je nahlížet.“ (Thelenová, 2013)

V tomto přístupu se nepokládá otázka „Proč?“, ale „K čemu je to dobré?“ (Caby, Caby, 2013)

9.4.1 Přístup zaměřený na řešení

Anglicky „krátká terapie zaměřená na řešení“ **S**olution-**F**ocused **B**rief **T**herapy (**SFBT**), přístup, který je využíván v psychoterapii, sociální práci a dalších pomáhajících profesích. Za „otce“ tohoto přístupu lze považovat Steva de Shazera, jeho ženu Insoo Kim Berg a jejich kolegy z Brief Family Therapy Center v Milwaukee. Inspirací pro „novou“ práci s klienty byl pro Shazera Milton H. Erickson a jeho nahrávky s klienty. (Dalet.cz) *„Během sledování těchto nahrávek terapie si pozorně všímali otázek, chování a emocí, které vedly k tomu, že klienti konceptualizovali uskutečnitelná řešení a uplatňovali je v životě.“* (De Shazer, 2011, str. 15)

„Techniky praktikované při terapii zaměřené na řešení pomáhají vést pacienty k většímu uvědomění si toho, co chtějí, aby se v jejich životě změnilo, k odhalení toho, co dělají jinak, když se jim v životě daří, a co mohou dělat jinak, aby dosáhli svých vytoužených cílů.“ (Bodmer, 2014, str. 3, přeloženo)

Principy SFBT dle Shazera (2011)

„Když to není rozbité, nespravuj to“ – Hlavní zásada SFBT. Nač se věnovat něčemu, co je v pořádku, a tudíž nepotřebuje opravit. Je možné sice posilovat věci, které fungují, ale. U hrníčku, který není rozbitý, také nebudu přemýšlet nad jeho spravením.

„Když to funguje, dělej toho víc“ – Toto je, základní myšlenka, která by měla provázet životy nás všech. Máte způsob, který Vám funguje například při učení se? Psát si

výpisky, říkat si danou látku nahlas a do toho pochodovat po místnosti? Proč si nenajít větší místnost? (Shazer, 2011, str. 16)

„Když to nefunguje, dělej něco jiného“ (Shazer, 2011, str. 16) – Vrátila bych se zpět k „učícím“ se metodám. Jste ten typ člověka, kterému během učení nevyhovuje chození po místnosti? Zkuste si pustit hudbu a využít k poznámkám všechny barvy duhy.

„Malé kroky mohou vést k velkým změnám“ (Shazer, 2011, str. 17) *„Malý krok pro člověka, velký skok pro lidstvo*.“ Toto jsou první slova při příletu na Měsíc. Pokud chceme ve svých životech něco změnit, je nutné postupovat pomalu, po malých krocích, které mohu spíše překonat. Když bychom si zvolili příliš velké „sousto“ mohlo by to znamenat problém až demotivaci něco vyřešit.

„Řešení se nutně nemusí přímo vztahovat k problému“ – SFBT se nejprve zajímá o to, co bude jinak, až bude problém vyřešen. Nemusíme znát problém do hloubky, abychom mohli přijít na jeho vyřešení i menší oklikou. (Shazer, 2011, str. 17) Určitě bývá pro klienty motivující si nejdříve uvědomit, jaká by mohla být budoucnost bez problému.

„Jazyk užívaný k vývoji řešení se odlišuje od jazyka, jímž se popisuje problém“ – Jazyk problémů bývá často negativní. (Shazer, 2011, str. 17-18) My ale k řešení problémů potřebujeme pozitivní slova. Musíme cítit, že změna je možná.

„K žádným problémům nedochází neustále, vždy existují výjimky, kterých lze využít“ (Shazer, 2011, str. 18) – I malé výjimky v problému mohou přinést do klientovy situace „světlo“.

„Budoucnost lze vytvářet i o ní vyjednávat“ – „Princip se silně opírá o sociální konstruktivismus, budoucnost je podle něj místem naděje a lidé architekty svého vlastního osudu“ (Shazer, 2011, str. 18)

Další principy SFBT

Rozvíjení řešení

V terapii se nepracuje s problémy, ale s živými lidmi, kteří mají mimo problémů a trápení i své zdroje a možnosti. Je důležité stavět na světlých chvílích (výjimkách), rozvíjet zdroje a rozvíjet to, co funguje. (Zatloukal, Žákovský, 2019) Není to ovšem sociální pracovník, co má přijít s řešením. I v pěstounských rodinách by řešení měl hledat pěstoun společně s dítětem, a sociální pracovník by je měl pouze provázet procesem.

Individuální přístup

Jak již každé malé dítě ví, každý jsme jiný, originální. Z toho vyplývá, že každý klient má své vlastní zdroje, limity a způsoby řešení nepříznivých životních situací. I když jsou terapie spíše obecné, je nutné je klientům přizpůsobit a jednat s nimi individuálně. (Zatloukal, Žákovský, 2019)

Spolupráce

K úspěchu je potřebná spolupráce mezi klientem a terapeutem (v našem případě sociálním pracovníkem). Známe to i z běžného života. Pokud spolupracujeme, je pro nás snazší se do řešení zapojit a vyjádřit i své myšlenky, pocity a postoje. (Zatloukal, Žákovský, 2019)

Expertnost na proces, nikoli na obsah

„Nejlepšími odborníky na svůj vlastní život jsou samotní klienti." Při hledání řešení by terapeuti měli pouze vést rozhovor směrem, který klientovi pomůže uvědomit si své možnosti a zdroje. (Zatloukal, Žákovský, 2019)

Efektivita

„Existují četné výzkumy, které ukazují, že udržitelné terapeutické změny je v mnoha případech možno dosáhnout i v malém počtu sezení. Ale rozhodující zde není počet sezení. To, co dělá krátkou terapii opravdu krátkou (tedy efektivní) je důraz, aby skončila, co nejdříve je to možné bez umělého protahování." (Zatloukal, Žákovský, 2019)

Efektivita by se opravdu neměla měřit dle počtu sezení. Čím rychleji se problém vyřeší, tím rychleji se klienti mohou vrátit do běžného života a začít opět fungovat. (Shazer, 1985) Už během jednoho sezení lze proměnit myšlení způsobem, který může pomoci k rychlému vyřešení problému.

Nevyhnutelnost změn

Změny jsou nevyhnutelné. Ať se nám to líbí nebo ne. Měníme se my, lidé kolem nás, a v neposlední řadě celý svět. A když se mění tohle všechno, mění se také problémy klientů. A pokud se v problému objeví výjimka, která klientovi alespoň na chvíli uleví, nabízí se zde slibnou oblast pro rozvíjení řešení. (Zatloukal, Žákovský, 2019)

9.4.1.1 Zázračná otázka (Otázka na zázrak)

Zázračná otázka vznikla v podstatě náhodou, když jeden z klientů na terapii prohlásil: „Mně snad pomůže jenom zázrak.“ Toto přivedlo Bergovou a Shazera k vytvoření otázky, která je základní pro přístup zaměřený na řešení. (Shazer, 2011)

„Verze pro dospělé“

Pro představu využiji otázku od Steva de Shazera: *„Teď bych se Vás rád zeptal na něco zvláštního. Představte si, že zatímco dnes v noci budete a ve vašem domě bude úplný klid, stane se zázrak. Zázrak bude spočívat v tom, že problém, který vás přivedl sem, se vyřeší. Avšak vzhledem k tomu, že budete spát, nebudete o tom, že se stal zázrak, vědět. A tak, až se zítra ráno probudíte, co bude jinak a podle čeho poznáte, že se tento zázrak stal a že problém, který vás sem přivedl, je vyřešený?“* (Shazer, 2011, str. 64) Pomáhá vytvořit představu, jak bude vypadat budoucnost, až se problém vyřeší a přestane existovat. Ano, toto je poněkud zdlouhavá otázka, ale když se nad tím zamyslíme, představa budoucnosti bez problému je motivující. Je to hnací motor, který může nás i naše klienty popohnat kupředu. Také nám společně s klientem pomůže přijít na konkrétní kroky, které lze učinit k dosažení cíle. Alternativní formulace této otázky: *„Předpokládejme, že se zítra ráno vzbudíte a máte to, čeho jste chtěl dosáhnout. Čeho prvního si všimnete, že je jinak?“* (Zatloukal, Žákovský, 2019, str. 105, *Otázka na zítřek*)

„Verze pro děti“

Tato otázka existuje v mnoha podobách. U dětí nižšího věku se dá přizpůsobit například tak, že terapeut (sociální pracovník) si „zahraje na vílu Kmotřičku“ a použije svou imaginární kouzelnou hůlku, která může problém odstranit. *„Představ si, že mám kouzelnou hůlku, kterou když mávnu, tak dokáže způsobit, že tvůj problém úplně zmizí. Můžeme to vyzkoušet? (Terapeut mávne pomyslnou hůlkou nebo jí nechá mávnout klienta.) Až půjdeš zase do školy nebo domů, podle čeho si poprvé všimneš, že ta kouzelná hůlka způsobila ten zázrak?“* (Zatloukal, Žákovský, 2019, str. 106)

9.4.1.2 Zaměření na výjimky

Naše problémy a trápení neprobíhají celou dobu stejně. Občas je nám líp, občas hůř. Naším úkolem je umocnit „pozitivní“ okamžiky, které nám pomáhají „žít“. Znáte to. I když máte celý den špatnou náladu, protože se vám něco nepovedlo, určitě byste našli okamžik, který vám zlepšil náladu alespoň na malou chvíli. A pak si vzpomenete, že jste odpoledne v rádiu slyšeli vaši oblíbenou písničku, která vám připomíná letní chvíle u vody. Tak proč si večer znovu nepustit tuhle písničku?

Samozřejmě, toto byla odlehčená situace. Hudba není všelék. Ale určitě se vždy dá najít nějaká výjimka z problému, i když to není vždy očividné. *„Kromě úterka jsem celý týden nebyla schopná vyjít z domu.“ (Klientka uvádí, že v úterý byla schopná vyjít z domu.)* (Zatloukal, 2019, str. 156) V tomto případě je zřejmé, že v úterý bylo něco jinak.

Práce s výjimkami se hodí i pro pomoc pěstounům, případně jejich biologickým dětem a také dětem, které přišly do pěstounské rodiny. Pokud některý z účastněných prožívá například depresi, i ta může kolísat. Jednou je líp, jednou je hůř. Je důležité najít ty světlejší chvilky a rozvíjet je.

9.4.1.3 Škály

Další technikou je tzv. škálování. Škály nám pomáhají i v běžném životě, když chceme něco „graficky“ vyjádřit. Své emoce, pocity… I když otázka typu: „Jak se dnes máte na škále od 1 do 10?“ dokáže člověka spíše vytočit, ale to není náš případ. Škály v přístupu zaměřeném na řešení nejsou tak jednoduché. Orientují se na klientův pokrok v terapii, (Dalet) a co je ochoten udělat proto, aby se například z čísla 4 dostal alespoň na 6. *„Škála slouží jako vodítko pro určení směru klientovy cesty, pomáhá mu definovat si cílový stav i místo, kde se na cestě k němu právě nachází.“* (Šimková, 2020)

Klient popíše, kde se na škále nachází teď, a kam by se chtěl dostat – jak vypadá jeho preferovaná budoucnost. Je důležité postupovat malými kroky, které klienta budou „posouvat“ po jeho vlastní škále. Během této „cesty“ se společně s klientem pátrá po zdrojích, které mu pomohly dostat se z 0 na X. Jak se od minulého setkání dostal například z 0 na 2,5 a co se podle něj musí změnit, aby příště byl na pozici 4,5? (Zatloukal, Žákovský, 2019) Těmito postupnými kroky se může klient, ať už dítě nebo pěstoun, dostat až na požadované číslo 10 a vyřešit tak svou komplikovanou situaci.

Užitečné otázky pro škálování:

- *„Kde mezi 0 a 10 jsi teď?“*
- *„Kam by ses umístil?“*
- *„V čem je X jiné než 0**?“***
- *„Co ti pomohlo se dostat na X?“*
- *„Jak to bude vypadat na (X+1)?“* (Zatloukal, Žákovský, 2019, str. 148)

Příklady použití škály pro děti:

Obrázek 2 Škála stupňů bolesti využitá jako škála emocí pro děti
Zdroj: Zdravi.euro.cz

9.4.1.4 Preferovaná budoucnost

Klienti mohou často pociťovat velkou obtíž v určení směru. Vědí, že by něco mělo být jinak, ale nevědí, co konkrétně. „To něco“ k čemu SFBT směřuje se označuje jako „preferovaná budoucnost“ – to co by si klient přál, aby pomocí terapie nastalo. Mohou napomoci různé otázky, které směřují k popisu toho, co by klient chtěl. (Zatloukal, Žákovský, 2019)

Příklady otázek:

- *„Jaká nejlepší očekávání/naděje máte z naší spolupráce?“*
- *„Chceš, aby se věci nějak pro tebe zlepšily? (Pokud ano) „Co bys chtěl, aby se zlepšilo?“ (verze pro děti)* (Zatloukal, Žákovský, 2019, str. 89)

10 Model Kids' Skills

Metoda zaměřená na řešení, která pomáhá dětem překonat všechny druhy psychických problémů.

Tato metoda byla vyvinuta v 90. letech ve Finsku. Původně byla vyvinuta pro učitele, kteří tuto metodu mohli využívat ve školách i školkách, s dětmi, které potřebovali pomoc. Díky jednoduchosti a účinnosti se rychle rozšířila mezi profesionály jako jsou sociální pracovníci, psychologové a rodinní terapeuti.

Základním kamenem této metody je nemluvit o problémech, ale pouze o dovednostech, které je potřeba děti naučit. Například okusování nehtů. Pokud si dítě okusuje nehty nemluvíme o tom jako o problému, ale jako o potřebě naučit dítě, aby si nehty pěstovalo a udržovalo. Toto je dovednost, která se dá cvičit.

Tento model zahrnuje patnáct na sebe navazujících kroků:

1) Přeměna problémů na dovednosti – Nejdříve je nutné zjistit, jakou dovednost dítě potřebuje,
2) Dohoda o dovednosti, kterou se dítě bude učit – Dohoda s dítětem o dovednosti,
3) Zkoumání přínosů – Zkoumání výhod dovednosti pro samotné dítě i jeho okolí,
4) Pojmenování – Zajímavě pojmenovat novou dovednost
5) Výběr „pomocníka" – Dítě si může „přizvat" postavu nebo zvíře, které bude symbolizovat onu dovednost,
6) Hledání podpory – Hledání někoho, kdo by mohl dítě v procesu učení se nové dovednosti povzbudit (rodiče, kamarádi, učitelé…),
7) Posílení sebedůvěry – Proč dítě může věřit, že se novou dovednost naučí,
8) Plánování oslavy – Domlouvání s dítětem a rodičem, jakým způsobem oslaví, až se dítě tuto dovednost naučí,
9) Detailní popis dovednosti – Detailní popis, jak bude nová dovednost vypadat,
10) Zveřejnění – Dítě může vhodným způsobem zveřejnit, na jaké dovednosti právě pracuje. Například může nakreslit obrázek,
11) Trénování dovednosti – dohoda na trénování dovednosti (kdy, kde a za jakých podmínek),
12) Připomenutí – Dohoda s dítětem, jakým způsobem chce danou dovednost připomenout, pokud na ni zapomene,
13) Oslava – Po naučení nové dovednosti může konečně přijít na řadu již domluvená oslava,
14) Učení dalších dětí – Pro dítě je zajímavé naučit právě osvojenou dovednost i další děti,
15) Další dovednost – Nyní je čas na učení dalších dovedností.

Ben Furman, jeden z autorů publikací o terapii zaměřené na řešení, vytvořil také aplikaci s názvem Kids' Skills App, kterou si lze stáhnout do mobilního telefonu. Je zcela zdarma. Tato aplikace zahrnuje široké spektrum dětských problémů a článků. (Ben Furman, 2018).

Obrázek 3 Ikona aplikace Kids' Skills
Zdroj: Google Play

Celý tento model vychází z „Květinové teorie". Tato teorie popisuje základní principy při práci s dětmi a jejich rodinami.

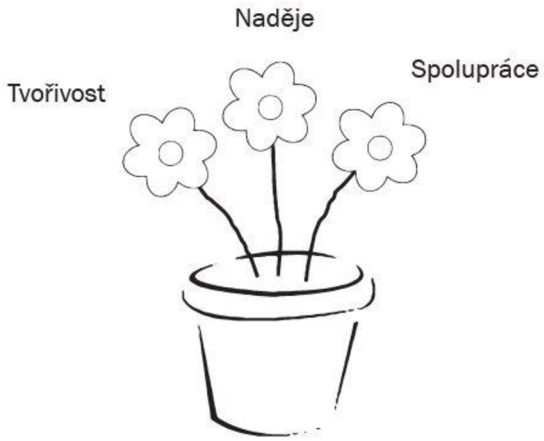

Obrázek 4 Teorie Tří květin
Zdroj: Zázrak tří květin

Naděje – víra v lepší budoucnost,

Spolupráce – vztah mezi klientem a terapeutem se záměrem vytvořit společný cíl,

Tvořivost – Tvořivost hraje při práci s dětmi důležitou roli, dítě to „musí bavit" (Zatloukal, Žákovský, 2019)

11 Analýza potřebnosti

Vztah mezi pěstounem a dítětem v pěstounské péči je velmi důležitý. Trvalé pouto v tomto vztahu, se vyznačuje úplnou závislostí dítěte na „náhradního rodiče“ tak, aby mohlo přežít. Je to obdobné jako budování vztahu mezi biologickou matkou, a právě narozeným dítětem. Toto připoutání můžeme brát jako láskyplné pouto, které slouží k emocionálnímu spojení, díky kterému může u dítěte docházet k uzdravování ranných traumat, nebo nepříjemných situací z minulosti. Aby se tento vztah zdravě rozvíjel, potřebuje dítě silný pocit bezpečí a jistoty, který hledá u nejbližší – bezpečné osoby.

Vytvoření citového pouta v dětství ovlivňuje vztahy v dospělosti. Proto je důležité, aby vztah mezi pěstounem a dítětem probíhal, pokud možno „hladce“. Děti, které přicházejí do pěstounských rodin, se často musely naučit žít v nelehkých podmínkách, které jim často připravily jejich vlastní rodiče.

Z tohoto důvodu se často vyskytují výchovné problémy, které mohou zasahovat do procesu budování vztahu pěstoun-dítě. Mezi často zmiňované problémy patří: krádeže, záškoláctví, lhaní, šikana a další.

Hlavním úkolem organizace Lumos je pomáhat vládním a místním úřadům se zavedením plánu pro transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti. (wearelumos.org) Zaměřuje se na prevenci přijímání nových dětí do náhradní péče, podporuje úřady při rozvoji služeb pro biologické rodiny a při rozvoji NRP a zvyšují povědomí o negativních dopadech institucionalizace na děti.

V roce 2020 provedla organizace Lumos výzkum, který, jako jediný, předkládá celkový přehled o náhradní rodinné péči. Tento výzkum se konkrétně zabývá důvody předčasného ukončení pěstounské péče v České republice. Předčasným ukončením pěstounské péče se rozumí ukončení soudem před dovršením 18 let věku dítěte.

ČÍSLA

- Každý rok je předčasně ukončena péče u až 2000 dětí, z toho je 150 až 200 z důvodu selhání dlouhodobé PP.
- K selhání dochází většinou mezi 13.-14. věkem dítěte.
- Hlavním důvodem selhání PP je chování dítěte a problémy ve vztahu s pěstounem
- Dle odpovědí OSPOD na otázku, jaké věci by mohly pomoci tomu, aby nedošlo k předčasnému ukončení PP, až 62 % zmínilo kvalitnější doprovázení ze strany doprovázejících organizací.

Otázkou zůstává, jakým způsobem by se dalo předcházet problémovým situacím, nebo je vyřešit rychlým a adekvátním způsobem tak, aby nedošlo k úplnému rozloučení dítěte s pěstounem.

Dále analýzy potřeb pěstounů, kterou provedla nadace Sirius z roku 2021 vyplývá, že by pěstouni ocenili zvýšení podpory doprovázejících organizací v krizových obdobích výchovy dětí – konkrétně v období puberty. V období dospívání u dětí dochází častěji ke krizovým situacím. Právě v tomto období pěstouni potřebují zvýšenou podporu doprovázející organizace včetně odborného poradenství a terapií. V těchto náročnějších situacích by pěstouni měli mít možnost okamžité pomoci, kterou by nalezli ve svých doprovodných organizacích, konkrétně u sociálních pracovníků. Ve většině případů, jsou tito pěstouni s dětmi posíláni k odborníkům-terapeutům, aniž by se sociální pracovníci zajímali o problémovou situaci podrobněji.

Odborná péče je sice nutná, na druhou stranu je časově i finančně náročné sehnat terapeuta, který by byl schopný poskytnout pomoc v co nejkratší době. Proto považuji sociálního pracovníka z doprovázejících organizací, jako někoho, kdo zná rodinu i jejich situaci, a měl by být schopný poskytnout rodině alespoň základní terapeutické poradenství, které by daný problém mohl vyřešit.

Role pěstounů je v naší společnosti často podceňovaná. V dětských domovech v ČR žije přibližně 8 000 dětí, které čekají na „novou“ rodinu.

Dle statistik v ČR chybí několik stovek pěstounů, a v době rušení kojeneckých ústavů, bude potřeba náhradní rodinné péče jistě narůstat.

Příklady řešení dané problematiky (v projektech či činnostech) v ČR a v zahraničí

Dle vyhledávání zdrojů k dané problematice (výroční zprávy, projekty), jsou nejčastěji vztahové problémy v pěstounských rodinách řešeny pomocí dlouhodobých terapií a konzultací. V doprovázejících organizacích tvoří velké procento sociálních pracovníků ti pracovníci, kteří mají výcviky například v dotykové a filiální terapii (Amalthea) nebo pomocí videotréninku interakcí, která má zefektivnit komunikaci (SOS Dětské vesničky). Dle malého průzkumu, jsou i organizace, které využívají přístup zaměřený na řešení. Avšak, ve většině případů spolupracují s externími terapeuty, kteří si za jedno sezení mohou vzít až 1000 Kč. Pracovníků přímo v organizacích, kteří mají výcvik v systemické rodinné terapii není mnoho. Pro pěstounské rodiny by bylo efektivnější a méně náročné, kdyby sociální pracovníci mohli přebrat tzv. know-how od svých kolegů, kteří si tímto výcvikem prošli.

V zahraničí (USA) se využívají různé terapie včetně terapie zaměřené na řešení. *„Implementace terapie zaměřené na řešení ke zvýšení stability umístění pěstounské péče se používá v rezidenčních terapeutických léčebných zařízeních. V nedávné studii bylo zjištěno, že během prvního roku léčby byla mládeži konzultována pomocí technik kognitivně behaviorální terapie. Ve druhém roce jim bylo poskytnuto poradenství pomocí krátké terapie zaměřené na řešení. Bylo zjištěno, že počet poruch od těchto mladých lidí se snížil z průměru 6,29 na průměr 1,45. Statistiky ukazují, že při použití*

u vysídlených dětí má krátká terapie zaměřená na řešení potenciál snížit poruchy chování. Jsme přesvědčeni, že používání technik krátké terapie zaměřené na řešení zvýší mezilidské komunikační dovednosti a dovednosti k řešení problémů u těchto mladých lidí.“ (ukessays.com)

Další nalezený výzkum porovnává výsledky 251 výzkumných studií, z nichž má SFBT pozitivní výsledky až v 86,3 % případů. Nebylo však uvedeno, čeho se dané studie týkaly.

Umístění dětí do NRP dle rozhodnutí soudu za rok 2022

		Z toho dětí					
				věk			
	Dětí celkem	Péče příbuzných nebo blízkých osob	Se zdrav. postižením	0-2 let	3-5 let	6-9 let	10-14 let
Osvojení	**302**	52	3	212	35	22	28
Péče jiné osoby	**1378**	1167	14	305	259	287	393
Předpěstounská péče	**106**	21	4	49	27	17	8
Pěstounská péče	**1542**	1020	26	335	306	332	422
PP na přechodnou dobu	**671**	7	10	465	115	57	22

Tabulka 3 Děti v NRP
Zdroj: MPSV 2022

Zavedením terapie zaměřené na řešení do doprovázejících organizací, by se mohl snížit počet předčasně ukončených pěstounských péčí.

Pěstounům během problémů s jejich „svěřenci“ občas docházejí síly, protože nevidí východisko z jejich náročné situace. Nevidí své zdroje, a nevěří v lepší budoucnost.

11.1 Doprovázející organizace/Pověřené osoby

Další důležitou součástí pomoci pro pěstounskou rodinu je doprovázející organizace, která má pověření vykonávat tuto „doprovázející činnost“.

Nejdůležitějším milníkem pro doprovázející organizace je rok 2013, kdy byla přijata novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Tato novela zavedla nárok pěstounských rodin na odbornou pomoc ve formě doprovázení. Doprovázející organizace musí být pověřeny k výkonu sociálně-právní ochrany dětí příslušného krajského úřadu. (MPSV)

Služby doprovázející organizace

a) služby před přijetím dítěte do rodiny,
b) služby během přijetí a těsně po přijetí dítěte do rodiny,
c) služby během náhradní rodinné péče,
d) služby během odchodu dítěte z náhradní výchovy,
e) služby pro biologické rodiny v náhradní rodinné péči,
f) služby pro děti v náhradní rodinné péči.

Příklady doprovázejících organizací v ČR

- ISIS – občanské sdružení pro pomoc náhradním rodinám, z. s., Olomouc
- Náruč dětem
- Dobrá rodina
- Maltézská pomoc
- Sdružení pěstounů Polárka
- Rozum a cit a další

O ukončení i uzavření Dohody je třeba informovat Úřad práce, který vyplácí na výkon doprovázení každé pěstounské rodiny státní příspěvek na výkon pěstounské péče.

11.1.1 Klíčový pracovník

Po podepsání již zmíněné Dohody o výkonu pěstounské péče s vybraným poskytovatelem služeb OSPOD nebo pověřenou organizací, je rodině přiřazen klíčový pracovník. (359/1999 Sb., Zákon o sociálně-právní ochraně dětí)

Klíčový pracovník (neboli „klíčák“) je s rodinou v těsném kontaktu. Je potřebný k vytvoření důvěry mezi pracovníkem a dítětem. Z mého pohledu je to zrovna klíčový pracovník, ke kterému má rodina i větší důvěru, než k pracovníkům – úředníkům. Proto vidím klíčového pracovníka jako jediného, kdo může poskytnout adekvátní a „rychlou“ první pomoc s problémy mezi dítětem a pěstounem. (Metodika doprovázení, pestouni.cz)

Dále klíčový pracovník vypracovává ve spolupráci s rodinou Plán doprovázení, který se jednou za rok reviduje (nebo dle potřeb). Tento plán vzniká na základě IPOD – individuálního plánu doprovázení rodiny zpracovaného příslušným OSPOD.
IPOD se zaměřuje především na: výchovné přístupy, zpracování těžkých událostí, které dítě prožilo, rozvíjení dovedností a znalostí ve spolupráci s jinými organizacemi, rozvíjení vztahů s pěstouny, sourozenci, původními rodiči a ostatními blízkými osobami, řešení zdravotních problémů, odchod dítěte do samostatného života.

Důležité otázky, jimž by měli sociální pracovník a doprovázející organizace věnovat zvláštní pozornost:
• *Jak si dítě vytváří vztahy s pěstouny a jejich rodinou, svou vlastní rodinou, dalšími dospělými osobami, se svými vrstevníky, spolužáky atd.?*
• *Je pro dítě jednodušší vytvářet si vztahy s dětmi mladšími nebo staršími, než jsou samy?*
• *Jak dítě reaguje na pozornost nebo fyzické doteky?*
• *Rozumí dítě tomu, proč je svěřeno do náhradní péče?*
• *Je pro dítě snadné hovořit o svých předchozích zkušenostech?*
• *Jak se dítě chová před a po schůzce se svou rodinou?*
• *Jak dítě reaguje na pravidla domácnosti?*
• *Má dítě nějaké zvláštní problémy v chování?*
• *Má dítě nějaké zvláštní potřeby, které nejsou zajišťovány? (Např. zdravotní problémy nebo problémy spojené s postižením.)*
• *Jak se dítě cítí?*
• *Co chce dítě do budoucna?*
• *Jak se dítěti daří ve škole?* (Praktický průvodce doprovázením pěstounské péče, Nadační fond J&T, 2015)

Klíčové aktivity pověřeného sociálního pracovníka (KP)

- uzavření dohody o výkonu PP,
- změny a ukončení dohody,
- sledování naplňování dohody,
- komunikace se sociálním pracovníkem dítěte při vytváření IPOD a spolupráce na jeho realizaci,
- vedení dokumentace o výkonu SPOD,
- plánování návštěv,
- respitní služby a vzdělávání,
- práce s rodinným systémem, podpora identity dítěte,
- kontakt s biologickou rodinou,

- kontakt na odborníky, poradenství,
- krizová intervence. (MPSV, 2015)

Další spolupráce

KP spolupracuje především se sociálním pracovníkem OSPOD dítěte. Mimo OSPOD může KP spolupracovat s biologickými rodiči dítěte a širším příbuzenstvem, se školou, pedagogicko-psychologickou poradnou, středisky výchovné péče, krajským úřadem, speciálním pedagogem, psychologem.

12 Cíl projektu

Cílem práce je vytvořit projekt na realizaci využití vybraných terapeutických metod a technik při práci s dětmi v pěstounské péči, s cílem posílení vztahu mezi dítětem a pěstounským rodičem.

Pro tento projekt je navázána spolupráce s již zmíněnou organizací ISIS – občanské sdružení pro pomoc náhradním rodinám, z. s. (dále jen „ISIS“)

Pro realizaci vybraných terapeutických metod a technik (Přístup zaměřený na řešení: zázračná otázka, zaměření na výjimky, škály, preferovaná budoucnost včetně modelu Kids‘ Skills) je potřebné nejprve si tyto nástroje vzít za své. Proto návrh tohoto projektu spočívá v zajištění a účasti na jednodenním semináři, který si dle vlastních potřeb, zajistí sama organizace.

12.1 ISIS – občanské sdružení pro pomoc náhradním rodinám, z. s.

Organizace ISIS – občanské sdružení pro pomoc náhradním rodinám, z. s., s dlouholetou tradicí, působící v Olomouckém kraji, (10. 4. 2023 ISIS oslavilo již 31 let od svého vzniku) podporuje a doprovází pěstounské i osvojitelské rodiny. S rodinami uzavírá Dohodu o pěstounské péči, a doprovází je po celou dobu pěstounství.

Poskytují sociální poradenství a terapeutické služby náhradním rodinám s dětmi.

12.1.1 Poslání organizace

Posláním organizace je *„podpora rodiny jako jedinečného prostředí pro naplňování potřeb dítěte prostřednictvím poskytování sociálních služeb a dalších odborných a společenských aktivit. Podporovat zájem dítěte v obtížné situaci, odborně podporovat rodiny a rodiče, kteří budou pečovat nebo pečují o děti v náhradní rodinné péči (dále jen „NRP“), pomáhat dětem ohroženým nebo trpícím vývojovým traumatem, umožnit dětem, aby vyrůstaly v bezpečném a zdravém rodinném prostředí, rozvíjely své možnosti a žily plnohodnotným životem.“* (ISIS - občanské sdružení pro pomoc náhradním rodinám, z. s., c2023) Poslání této organizace je komplexní, a nabízí podporu ve všech oblastech potřebných pro fungování celé rodiny. „ISIS“ nezapomíná ani na biologické děti pěstounů, které jsou často opomíjené, protože pěstouni musí občas věnovat více pozornosti a energie právě dětem přijatým, které trpí často traumaty z raného dětství.

Služby doprovázející organizací „ISIS“, občanské sdružení pro pomoc náhradním rodinám, z. s.

- Poradenství a doprovázení
- Kontakt s biologickou rodinou
- Vzdělávání
- Svépomocné skupiny
- Poradensko-vzdělávací pobyty pro děti
- Skupinky dětí
- Příměstský tábor
- Doučování dětí
- Kamarád pro volný čas
- Potřebná péče o přijaté dítě
- Tvořivé dílny
- Setkávání
- Finanční příspěvky
- Knihy k zapůjčení

SWOT ANALÝZA PROJEKTU

Silné stránky	**Slabé stránky**
- Větší rozmanitost poradenství pro rodiny - Jiný pohled na problém - Pozitivní přínos pro sociální pracovníky i jejich svěřené rodiny - Možnost výběru přednášejícího - Možnost přizpůsobení semináře organizaci - Jednodenní seminář - Realizace je možná v prostorách organizace	- Zaměřenost projektu pouze na vybrané metody a techniky - Jednodenní seminář - Projekt je pouze návrh - Seminář nebude certifikovaný
Příležitosti	**Hrozby**
- Další spolupráce - Inspirace pro další organizace - Seznámení se s novými metodami a technikami	- Vysoká cena - Nenajde se „vhodný“ přednášející

Tabulka 4 SWOT analýza

Zdroj: vlastní tvorba

Komentář:

Je velmi důležité, aby sociální pracovníci, kteří poskytují podporu pěstounům a „jejich“ dětem, měli „v zásobě“ dostatečné množství nástrojů, které jim umožní řešit různé problémy, se kterými se mohou setkat. Tento seminář zaměřený na vybrané metody a techniky přístupu zaměřeného na řešení, mohou proto být velmi užitečné a mohou přinést hned několik výhod.

Především sociálním pracovníkům umožní rozšířit své znalosti a dovednosti, což jim může poskytnout větší sebedůvěru při poskytování poradenství.

Občas se může sát, že i sociální pracovník je bezradný. Může se naskytnout situace, která, na první pohled, bude bezvýchodná. Avšak použitím již zmíněných metod a technik lze společně s klienty nalézt cestu k řešení.

Účast na vzdělávacích seminářích může pracovníkům pomoci udržet si nadšení a motivaci pro práci s pěstouny. Tato práce bývá velmi stresující, nejen proto, že sociální pracovníci pracují s lidmi, ale především se snaží pomoci dětem. Proto je dobré mít v zásobě techniky navíc, nejen pro práci s dalšími, ale i pro svou vlastní osobu.

Jako další pozitivum vidím možnost zvolit si přednášející/ho dle preferencí organizace. Je ovšem nutné dát si pozor na některá kritéria při vybírání:

a. Zkušenosti a odbornost – přednášející by měl mít dostatečné znalosti z vybrané problematiky
b. Měl by být schopen poskytnout materiály k tomu určené – například vhodnou literaturu, odkazy na další zdroje atd.
c. Měl by být schopný předávat informace efektivním a zajímavým způsobem (lze zjistit už během komunikace, či nalezením kladných referencí)
d. Měl by být ochotný přijímat zpětnou vazbu – jen tak se pozná kvalitní přednášející

Další silnou stránku projektu vidím v přizpůsobení semináře dle potřeb organizace, především zaměstnanců. Pokud je seminář přizpůsobený jeho účastníkům, bývá zpravidla přínosnější. Člověk si spíše zapamatuje informace, které potřebuje a je ochotný se takovýchto seminářů účastnit častěji.

Mezi další pozitiva patří i časové rozhraní. Seminář by byl pro začátek jednodenní. Jednodenní semináře stojí méně peněz a dalších nákladů, například ubytování pro přednášejícího, pokud by nebyl místní. Na druhou stranu, má jednodenní seminář i svou nevýhodu. Omezený čas znamená, že nebude dostatek času pro hlubší provedení tématem, některá témata mohou být více obsáhlá, nebo, budou účastníky semináře více zajímat. Nic však nebrání tomu, aby se seminář opakoval a přednášející tak mohl rozšířit danou problematiku.

Dále je možné uzpůsobit termín semináře pro všechny účastníky. Sociální pracovníci tak například nemusí odmítat své klienty z důvodu dlouhotrvajícího semináře nebo odjet na delší dobu od rodiny.

Výhodou, která je podstatná, jsou i vlastní prostory organizace, kde se pořádají různé semináře a besedy. Místnost k tomu určená je dostatečně velká pro zaměstnance organizace i přednášejícího.

Co se týká příležitostí, jsou zde také. Navázání kontaktu s dalším odborníkem je příležitostí nejen k růstu, ale i další spolupráci. Tato spolupráce by mohla být prospěšná nejen pro organizaci, přednášejícího, ale také pro klienty. V našem případě, pěstounské rodiny.

Příležitost k učení se novým věcem je také velmi podstatná. Sociální pracovníci mají ze zákona povinnost se dále vzdělávat. Navíc, člověk je tvor zvídavý, a má potřebu stimulace a nabývání nových dovedností, nebo minimálně opakování.

Co se týká hrozeb, existuje několik, které mohou ohrozit celý projekt. Například vysoká cena. I když by byl seminář jednodenní, a tudíž levnější, nemusí tomu tak být. Pokud by doprovázející organizace nenašla pro ně cenově výhodnou nabídku, nemusel by se projekt vůbec realizovat. Další hrozbou je, že se nenajde vhodný přednášející. Může se stát, že si sociální pracovníci s přednášejícím vůbec „nesednou“. Na tomto bodu může ztroskotat celá spolupráce, která by mohla trvat i několik let.

Tento projekt má samozřejmě i několik slabých stránek. Jednou z nich je, že tento seminář není certifikovaný výcvik. V tomto případě nám však nejde o to, aby všechny pracovnice měly pětiletý certifikovaný výcvik, ale pouze o to, aby se seznámily s dalšími možnostmi práce alespoň v takovém rozsahu, aby je mohly využívat v rámci svého poradenství.

13 Cílové skupiny

Tento návrh projektu vznikl na základě mé praxe u „ISIS“. Tato praxe pro mě byla velkým přínosem v osobní i profesní rovině. Tímto návrhem, bych chtěla sociálním pracovnicím nabídnout další možný nástroj pro práci. Nejen že by seminář mohl přinést nové poznatky, nebo alespoň pracovnice více ukotvit v přístupu zaměřeném na řešení, ale také by mohl být zpestřením. Projekt na realizaci využití vybraných terapeutických metod a technik, bude primárně mířit na sociální pracovnice v organizace ISIS - občanské sdružení pro pomoc náhradním rodinám, z. s., se sídlem v Olomouci (dále jen „ISIS“), které budou přímé účastnice semináře V organizaci jsou zaměstnány tři sociální pracovnice, které fungují zároveň jako klíčové sociální pracovnice v doprovázení rodin. Tyto sociální pracovnice mají bohaté zkušenosti při práci s dětmi i rodinami. Dle rozhovorů s pěstouny i dětmi během mé praxe u „ISIS“, jsou pěstounské rodiny spokojené jak s celou organizací, tak i se samotnými sociálními pracovnicemi, které pracují opravdu na maximum, aby byly pěstounské rodiny v pořádku a v „bezpečí“.

Díky tomu, že by sociální pracovnice načerpaly znalosti i z přístupu zaměřeného na řešení, a začaly tyto znalosti a dovednosti více využívat v rámci poradenství u svých rodin, by tento projekt cílil i na samotné pěstounské rodiny včetně dětí, což je naším cílem. Tato organizace momentálně doprovází celkem 58 pěstounských rodin z Olomouce a okolí, které často potkávají různé problémy a sociální pracovnice je pomáhají řešit. Tyto rodiny s dětmi jsou nepřímí příjemci, na které bude mít tento projekt dopad.

Pomocí přístupu zaměřeného na řešení by tyto sociální pracovnice měly v „zásobě“ ještě více možných zdrojů pomoci v obtížných situacích klientů.

14 Klíčové aktivity a indikátory splnění

Abychom mohli naplnit cíl vytvořit projekt na využití vybraných terapeutických metod a technik s dětmi v pěstounské péči, je nejdříve nutné vnést tyto metody a techniky do organizace. Proto tento projekt bude pouze návrh na využití možnosti jednodenního semináře pro sociální pracovnice organizace „ISIS“, v rámci, kterého by si mohly osvojit nebo alespoň připomenout metody a techniky v rámci přístupu zaměřeného na řešení, včetně modelu Kids‘ Skills.

Klíčové aktivity:

KA 1 – Příprava semináře

Sociální pracovnice spolu s koordinátorkou služby, naleznou jednodenní seminář zaměřený na přístup zaměřený na řešení včetně modelu Kids‘ Skills. Tyto semináře mohou naleznout na internetových stránkách zabývajících se vzděláváním, případně „pohledat“ mezi svými kolegy z branže, kteří mají již absolvovaný akreditovaný výcvik. Případně mohou oslovit jiné lektory z organizací zaměřených na systemickou terapii. Na webech těchto vzdělavatelů, mohou i porovnat jednotlivé cenové kategorie.

Dále je potřebné stanovit termín výhodný jak pro přednášejícího, tak i pro sociální pracovnice. V případě jednodenního semináře je třeba domluvit přibližný časový harmonogram. Minimálně začátek a konec semináře. Prostor nebude problém. V budově, kde organizace sídlí je místnost, ve které se odehrávají jak kontakty s biologickou rodinou, tak i různé semináře a školení.

Po domluvě termínu je vhodné zajistit nějaké občerstvení pro všechny účastníky. Během semináře bude určitě potřeba dodat energii.

Indikátor splnění: Domluvený termín a vypsané potřebné dokumenty podtrhující spolupráci mezi „ISIS“ a přednášejícím.

K2 – Realizace semináře

Po domluvě a přípravě semináře přichází to nejdůležitější, a to, zúčastnit se. V rámci semináře se sociální pracovnice dozví jak a kdy zmíněné metody mohou využít. Také by bylo zajímavé si tyto metody a techniky rovnou vyzkoušet vzájemně mezi sebou.

Indikátor splnění: Podepsaná prezenční listina včetně vyplněné evaluace přínosu.

K3 – „Zkušební doba“

Sociální pracovnice budou v rámci poradenství využívat své znalosti a dovednosti přístupu zaměřeného na řešení, tam, kde vyhodnotí, že by bylo na místě tento přístup využít.

Identifikátor splnění: Záznamy z návštěv rodin

K4 – Hodnocení

Po jednom roce je možné vyhodnotit přínos a četnost využití. Jeden rok je dostatečně dlouhá zkušební doba. Pomocí záznamů z návštěv mohou sociální pracovnice popsat a porovnat své metody práce s klienty.

Indikátor splnění: Celková evaluace a výstupy ze záznamů

15 Management rizik

Identifikace předpokládaných rizik	Hodnocení rizika	Návrhy preventivních opatření
Nedostatek finančních prostředků	Střední pravděpodobnost	Zajištění sponzorů,
Nenalezení vhodného semináře nebo přednášejícího	Střední pravděpodobnost	Prozkoumání webových stránek vzdělavatelů, optání se kolegů
Nezájem ze strany organizace	Nízká pravděpodobnost	Přednáška, která bude interaktivní a zajímavá
Nevzniknou situace, ve kterých lze přístup využít	Nízká pravděpodobnost	Přístup zaměřený na řešení lze využít v jakékoliv situaci

Tabulka 5 Managment rizik
Zdroj: Vlastní tvorba

Komentář:
Každý projekt má svá rizika. Největším rizikem z výše uvedených je nedostatek finančních prostředků. Neziskový sektor bývá závislý na všech dostupných finančních prostředcích. Čerpání finančních zdrojů pro tento návrh projektu je možné z grantů Olomouckého kraje a z darů od dárců. Také je možné zajistit sponzory, například firmy, které by se chtěly podílet na rozvoji pěstounské péče v kraji.

Riziko v nenalezení přednášejícího má spíše nízkou pravděpodobnost. V Olomouckém kraji působí hned několik lektorů, kteří se pohybují v daném tématu. V případě, že by žádný lektor neměl zájem vést takovýto seminář, je možné vyhledat i semináře v rámci vzdělávacích středisek. Vše lze nalézt na internetu, případně oslovit lektora z okolí sociálních pracovnic.

Nezájem ze strany organizace/sociálních pracovnic má přiřazenou nízkou pravděpodobnost. Sociální pracovníci mají ze zákona 108/2006 Sb. Zákon o sociálních službách, povinnost se dále vzdělávat. Ale každý sociální pracovník, který chce kvalitně pomáhat druhým, rád využije možnost dozvědět se informace o nových možnostech a využitelných nástrojích v praxi.

Dalším rizikem je, že nevzniknou situace, ve kterých bude vhodné techniky a metody přístupu zaměřeného na řešení využít. Toto riziko je méně pravděpodobné. Každá rodina se občas ocitne v bezvýchodné situaci, která vyžaduje rychlou intervenci.

Přístup zaměřený na řešení nabízí využití snad v každé situaci, která na první pohled nemusí mít řešení a pěstoun nebo dítě už dál nemá sílu se problémem zabývat.

16 Výstupy a předpokládané výsledky projektu

Výstupem projektu, po účasti na semináři, bude prezenční listina spolu s evaluací semináře a přínosu. Po jednom kalendářním roce si sociální pracovnice mohou udělat i revizi zápisů z návštěv v pěstounských rodinách, a porovnat si tak četnost použití a výsledky oproti minulým zápisům, včetně „seznamu“ využitých technik při řešení problému. Návrh projektu je seminář cílený na přístup zaměřený na řešení a konkrétní techniky, ale důležitá je v tomto případě i jeho příprava, aby mohlo k takovému semináři vůbec dojít.

Tento projekt má několik předpokládaných výsledků. Mezi tyto výsledky patří i skutečnost, že sociální pracovnice budou mít v záloze více nástrojů k vyřešení obtížných životních situací. Tento výsledek může vést ke snížení počtu dětí a pěstounů, kteří se nacházejí v bezvýchodné situaci.

Dalším výsledkem je možnost spolupráce s novými lidmi, jako jsou lektoři nebo vzdělávací střediska. Tato vybudovaná spolupráce by mohla vést mimo jiné i ke sdílení zkušeností z různých oblastí práce s dítětem a rodinou, což by mohlo vést ke zlepšení poskytovaných služeb v oblasti péče o děti a pěstounské rodiny.

17 Popis přidané hodnoty projektu

Přidanou hodnotu tohoto projektu vnímám v rozšíření možností práce s rodinami. Využíváním i jiných technik při práci s dětmi a pěstouny, konkrétně SFBT a modelu Kids‘ Skills, by pěstouni mohli vidět jejich situaci z jiného úhlu pohledu. Při řešení obtížných situací svých ratolestí, pěstounům často dochází energie i trpělivost, a při neřešení může dojít k totálnímu vyhoření pěstouna. Z pohledu dítěte se naopak může zdát, že za všechny problémy světa může pěstoun. Nejrizikovějším obdobím je období adolescence, kdy se dítě hledá a rodič je spíše nepřítel. Dále by se pomocí využívání SFBT eliminovaly třecí plochy v komunikaci. Ta je v rámci rodiny klíčová pro „dravé“ vztahy v rodině, ale obecně i mezi lidmi. Zlepšení komunikace může vést k většímu porozumění a spokojenosti všech zúčastněných stran. Tento přístup také vede k prevenci eskalace konfliktů nejen mezi pěstounem a dítětem, ale konec konců, v celé rodině. Pokud v rodině, i té pěstounské, funguje vše tak, jak má, rodina je soudržná, je to důležité pro celou rodinu, která je tak odolnější vůči jiným případným problémům. A co je důležitější, než když rodina drží pohromadě, a dokáže se podporovat ve všech životních peripetiích?

Využíváním přístupu zaměřeného na řešení, v rámci poradenství a intervence sociálních pracovníků u rodin, by se mohla snížit potřeba konzultace s psychology, kterých je u nás nedostatek, nebo si je rodina nemůže dolit vzhledem k narůstajícím nákladům na živobytí.

Výhodou by mohla být inspirace pro další doprovázející organizace, které ve své organizaci chtějí využívat „něco nového“. Využíváním většího spektra terapeutických metod a technik při práci s dětmi, ale i s pěstouny, by se mohl posílit vztah mezi pěstounem a dítětem a snížit tak riziko předčasně ukončené pěstounské péče.

18 Harmonogram

Klíčové aktivity					05.02.2024	19.04.2024	22.04.2024	22.05.2024	22.06.2024	22.07.2024	22.08.2024	22.09.2024	22.10.2024	22.11.2024	22.12.2024	22.01.2025	22.02.2025	22.03.2025	22.04.2025	23.04.2025	24.04.2025	25.04.2025	26.04.2025	27.04.2025	28.04.2025	29.04.2025	30.04.2025	01.05.2025
Projekt	**Od**	**Do**	**Počet dní**	**Počet pracovních dní**																								
Příprava semináře	05.02.2024	19.04.2024	74	55																								
Den semináře	19.04.2024	19.04.2024	1	1																								
Zkoušení	22.04.2024	22.04.2025	365	262																								
Hodnocení	22.04.2025	30.04.2025	8	7																								
			0	0																								

Obrázek 5 Harmonogram

V harmonogramu jsou vypsané a naplánované klíčové aktivity. Pro přípravu semináře je vyčleněno 55 pracovních dní. V tomto časovém rozmezí je zahrnuta doba pro nalezení vhodného semináře, zajištění nezbytností, včetně dne konání semináře, zajištění občerstvení a materiálních potřeb.

Zkoušení/pilotní ověření by trvalo zhruba jeden kalendářní rok, kdy by sociální pracovnice během konzultací s klienty mohly v případě problémů využít nějakou ze získaných dovedností. Po této „zkušební době“ by proběhlo celkové hodnocení uplynulého roku a vyhodnocení využitelnosti a celkového přínosu v praxi.

Tento harmonogram je pouze ilustrační. Vše záleží na domluvě organizace a přednášejícího. Kontaktování vzdělavatele nebo přednášejícího může trvat kratší, nebo i delší dobu. Co se týká dne konání semináře, ten proběhne po domluvě. Časové rozhraní semináře by mohlo být 9:00 až 17:00. Vše však záleží na domluvě a možnostech.

Samozřejmě, že po uplynutí jednoho roku využívání vybraných terapeutických metod a technik nekončí. Záleží, jaký přístup budou vyžadovat nastalé situace v rodinách. Sociální pracovnice budou moci i nadále využívat SFBT v rámci poradenství.

19 Rozpočet

Kategorie nákladů	Výpočet nákladů			Zdroj financování	Popis položky
	Cena za jednotku	Počet jednotek	Celkem		
Osobní výdaje					
Vedení	0	0	0		Zajistí sociální pracovnice, koordinátorka organizace a ředitel v rámci svého úvazku
Nákup služeb				Sponzorské dary, příspěvky, finance z benefičních akcí, dotace z města a kraje	
Cena přednášky	Cca 2 000	3	6000		Záleží na počtu přednášejících a vzdálenosti od Olomouce
Cestovné	Od 500	1-2	500-1000		
Spotřební výdaje					
Technické vybavení	Od 499	3	28 432		Technické vybavení – notebook, dataprojektor, prezentér
Občerstvení			2 000		
Kancelářské potřeby + tisk	Od 116	6	3 637		
Rozšiřující literatura	Od 320		660		Rozšiřující literatura
Výdaje celkem	**Cca 41 729**				

Tabulka 6 Rozpočet

Komentář:

Tento rozpočet je pouze orientační. Slouží pro přibližnou představu finančních nákladů, které se mohou lišit nejen z důvodu inflace, cenové nabídky od vzdělavatele, ale i poptávky od organizace.

Tento projekt je navržený tak, aby se přednášející dostavil/i přímo do organizace „ISIS“. Tak, aby byl seminář přímo uzpůsoben potřebám sociálních pracovnic a případným doplňujícím otázkám z jejich strany. Jak bylo již zmíněno, přednášející by mohl být i sociální pracovník, který má akreditovaný výcvik v oblasti SFBT a modelu Kids‘ Skills nebo jiný terapeut, který by byl ochotný přijet a seminář vést. Proto v rozpočtu nejsou zahrnuty energie. Počítá se s tím, že seminář proběhne v budově organizace. Pro organizaci by bylo potřebné pořídit nové technické vybavení (dataprojektor, notebook, prezentér). Toto bude sloužit organizaci i dál, například pro vzdělávání pěstounů. Také je vyčleněná částka minimálně 200 Kč na kancelářské potřeby 3 637 Kč (flipchart, fixy, papíry, tisk evaluačních dokumentů…)

Také záleží, zda se nalezne přednášející, který bude ochotný připravit seminář takříkajíc „na míru“. V našem případě je vyčleněna částka 2000 Kč za účastníka. Opět záleží na nabídce a poptávce v této oblasti. Záleží, zda bude cena jednotná za celý seminář, nebo bude stanovena částka na jednotlivce.

Dále je v rozpočtu zahrnuta částka na cestovné pro přednášejícího. Tato částka je pouze orientační – závisí na vzdálenosti dojezdu. Také záleží, zda si bude přednášející cestovné účtovat zvlášť nebo bude zahrnuta v celkové ceně.

V rozpočtu je také návrh na zakoupení občerstvení nejen pro sociální pracovnice, ale i pro přednášející.

V případě zájmu je možné zakoupit i doplňující literaturu k tématu. V rozpočtu je k tomuto účelu vyčleněna částka 660 Kč. Počítá se se zakoupením dvou publikací.

Existuje však i jiná možnost. Sociální pracovnice spolu s organizátorkou naleznou jednodenní seminář mimo organizaci. V tomto případě by se zvedly náklady na dopravu.

Financování je u neziskových organizací velmi složité. Organizace je primárně závislá na financích plynoucích z dohod o pěstounské péči. Dále využívá granty, sponzorské dary a finance z benefičních akcí.

19.1 Personální zajištění

Na realizaci tohoto návrhu projektu není třeba jiných osob, kromě sociálních pracovnice, které si samy určí, na které aktivity se chtějí zaměřit, dále koordinátorka služby, která by mohla zajistit komunikaci s vybranými lektory, a samozřejmě ředitel a účetní organizace pro schválení projektu a finančního vymezení.

20 Logframe projektu

	Logika intervence	Objektivní ověřitelné ukazatelé úspěchu	Zdroje a prostředky pro ověření	Předpoklady a rizika
Záměr projektu	Posílení vztahu mezi dítětem a pěstounem	3 sociální pracovnice se zúčastní jednodenního semináře zaměřeného na přístup zaměřený na řešení (zázračná otázka, škálování, preferovaná budoucnost, zaměření na výjimky a model Kid's Skills) a poté je budou i využívat při práci s dětmi i pěstouny	Předložená prezenční listina včetně evaluace přínosu jednodenního semináře, záznamy o využití některé z technik	
Cíle projektu	Sociální pracovnice v organizaci jsou motivovány a mají posílené sebevědomí k využívání dalších terapeutických metod a technik v rámci poradenství. Umožní tak dětem i pěstounům dívat se na problémy z jiného úhlu pohledu, pomohou jim nalézt cestu k řešení (například vztahových problémů) a pomohou tak posílit vztah mezi nimi, a předejít tak případným nepříznivým následkům v rodině (například předčasné ukončení pěstounské péče.	3 sociální pracovnice využijí přístup zaměřený na řešení v situacích, které to budou vyžadovat a pomohou tak rodinám nalézt řešení problémových situací	Předložená prezenční listina včetně evaluace přínosu jednodenního semináře, záznamy o využití některé z technik	Zájem sociálních pracovnic o seminář a využívání dalších nástrojů pomoci, nevyužití
Výstupy projektu	Sociální pracovnice budou mít „návod" pro využití přístupu	3 sociální pracovnice, které se zúčastní semináře, budou	Předložené záznamy z rodin včetně poznámek	Sociální pracovnice se zapojí do tohoto

	zaměřeného na řešení, budou jej beze strachu využívat v situacích k tomu určených, a pomohou tak vylepšit až posílit tolik potřebný vztah mezi dítětem a pěstounem	aktivně využívat již zmíněné metody a techniky v rámci svého poradenství rodinám. Po jednom roce proběhne „revize“ záznamů z návštěv	o využití SFBT, včetně porovnání se záznamy minulými	projektu, vyberou si seminář dle jejích potřeb, a budou si jistější při využívaní SFBT. Pomohou tak řešit problémové situace dalším způsobem
Aktivity v projektu (klíčové aktivity)	Příprava semináře Realizace semináře Zkušební doba Hodnocení	Finanční zdroje	Harmonogram aktivit	Kvalitní seminář, odbornost lektora, zajištění další spolupráce,

Komentář:

V tomto projektu zaměřeného na posílení vztahu mezi dítětem a pěstounem, výše uvedený logframe stanovuje záměr projektu jako posílení vztahu mezi dítětem a pěstounem pomocí využívání přístupu zaměřeného na řešení. Objektivní ověřitelné ukazatele úspěchu jsou mimo zúčastnění sociálních pracovnic jednodenního semináře, také využívání přístupu zaměřeného na řešení v situacích, které to budou v poradenství vyžadovat. Zdroji a prostředky pro ověření jsou předložená prezenční listina včetně evaluace přínosu jednodenního semináře, záznamy o využití některé z technik.

Cíl projektu je stanovený jako motivace sociálních pracovnic více využívat další terapeutické metody a techniky v rámci poradenství. Umožní tak dětem i pěstounům dívat se na problémy z jiného úhlu pohledu, pomohou jim nalézt cestu k řešení (například vztahových problémů) a pomohou tak posílit vztah mezi nimi, a předejít tak případným nepříznivým následkům v rodině (například předčasné ukončení pěstounské péče. Objektivní ověřitelné ukazatele úspěchu jsou stanoveny obecně jako fakt, že sociální pracovnice využijí vědomě některou z nabízených technik v rodinách jejichž situace to bude vyžadovat. Tito ukazatelé jsou nastaveni velmi široce, jelikož nikdy nevíme, ke kolika situacím, které budou nabízené techniky vyžadovat, dojde. Pokud to budou situace, které budou ke svému vyřešení vyžadovat jinou techniku, nebo dokonce dlouhodobou terapii, nemůže sociální pracovník využít metodu, která je v nějaké situaci nepřípustná. Každý sociální pracovník by měl správně vyhodnotit situaci, ve které se rodina nachází. Zdroje a prostředky jsou rovněž určeny jako prezenční listina z jednodenního semináře a evaluace přínosu včetně později poznamenaných využitých metod a technik. Předpokladem u tohoto projektu je zájem sociálních pracovnic

zúčastnit se semináře a ukotvit se v přístupu zaměřeném na řešení i přes to, že kurz nebude akreditovaný.

Co se týká výstupů, jde o to, aby sociální pracovnice měly v podstatě nějaký návod a možnost vyzkoušení si i na sobě některou z nabízených technik. Budou je beze strachu využívat a pomohou například dítěti najít případně ztracenou cestu zpět k pěstounům. Objektivní ověřitelné ukazatele úspěchu je aktivní využívaní technik včetně revize po jednom roce poradenství u pěstounských rodin. Zdrojem ověření budou předložené záznamy z rodin včetně poznámek o využití SFBT, včetně porovnání se záznamy minulými. Předpokladem tohoto návrhu na projekt je zapojení sociálních pracovnic do procesu hledání vhodného semináře a následně jeho zúčastnění.

Aktivity projektu jsou zároveň klíčové: příprava semináře, realizace semináře, zkušební doba, hodnocení. Tyto aktivity jsou shrnuté do čtyř oblastí, které je třeba uskutečnit, aby bylo dosaženo našich výstupů a poté mohlo dojít ke splnění cílů, jejichž splněním dosáhneme našeho záměru. Zdrojem a prostředkem pro ověření je harmonogram již uvedených aktivit. Předpokladem vynaložených sil všech zúčastněných stran je kvalitní seminář, který dá sociálním pracovnicím možnost dívat se na problémy obecně z jiného úhlu pohled, který přístup zaměřený na řešení nabízí.

Rešeršní strategie

Rešerše zdrojů byla prováděna pomocí katalogů knihoven Univerzity Palackého, s použitím klíčových slov: Pěstounská péče, foster care, systemická terapie, systemic Therapy, terapie zaměřená na řešení, Solution-focused therapy, děti, children, rodina, family. Dále byla využívaná databáze Google scholar.

Byly vyhledávány výzkumy, články a projekty na příbuzné téma na důvěryhodných internetových stránkách doprovázejících organizací, a stránkách zabývajících se dětmi. Také byly vyhledávány zákony v online prostředí.

Vyřazovací kritéria: nejednalo se o pěstounskou péči, terapeutické metody a techniky, nebyl poskytnut plnotext. Po zadání klíčových slov, bylo celkově nalezeno celkem 84 092 výsledků. Po upřesnění kritérií je počet studií, které byly zahrnuty do kvalitativní syntézy a analýzy 46.

Dále byly nalezeny i bakalářské a diplomové práce na příbuzné téma, které se zaměřují na využití SF při práci s dětmi s problémovým chováním. Existuje také nespočet výzkumů, které dokazují účinnost SFBT.

V žádné z prací se neobjevila kritika, která by se vztahovala k SFBT.

Je zřejmé, že pěstounskou péčí se zabývá mnoho autorů a institucí, které se snaží o propagaci pěstounské péče v nejen v České republice, ale i v zahraničí.

Závěr

Cílem této práce byl vytvořit projekt na realizaci využití vybraných terapeutických metod a technik při práci s dětmi v pěstounské péči. Tento projekt je však pouze návrhem projektu pro organizaci ISIS-občanské sdružení pro pomoc náhradním rodinám z. s., působící v Olomouckém kraji, která může a nemusí tento projekt realizovat. Tento návrh projektu, slouží jen jako možnost dalšího pohledu na problémy v pěstounských rodinách, které sociální pracovnice z musí řešit.

Z analýzy potřeb jsem zjistila, že by pěstouni v České republice ocenili zvýšenou podporu ze strany doprovázejících organizací v období dospívání dítěte v pěstounské péči. Puberta bývá náročná i pro biologické rodiče, natož pro pěstouny, kteří do své rodiny přijímají děti, které si často prošly „peklem“. V tomto období vznikají různé problémy, které na první pohled nemusí mít řešení. Přístup zaměřený na řešení, kterému jsem se v práci věnovala nejvíce (metody využívají všichni sociální pracovníci bez problému), dle statistik pomáhá řešit problémy širokého spektra a pomáhá zúčastněným dívat se na zdánlivě neřešitelnou situaci novým, pozitivním pohledem, který může rodině navrátit energii pokračovat a nevzdávat se.

Tato bakalářská práce měla být pouze o dětech, ale je také o dospělých. Problémy mezi dítětem a pěstounem se týkají všech. Dětí i dospělých. Proto byly vybrány techniky, které lze využít jak pro děti, tak i pro samotné pěstouny.

Nezapomínejme však na celé rodiny. Pěstounská péče se netýká pouze pěstounů a přijatých dětí, ale celého kruhu rodinného. Týká se babiček, strýčků, a především biologických dětí pěstounů. Tyto děti, které měly veškerou pozornost, než do rodiny přišel nový člen, mohou nejen žárlit, ale i trpět, protože jejich vlastní rodič „musí“ věnovat pozornost tomu „zlobivému“ dítěti, které neustále „narušuje“ rodinnou pohodu. Toto byl pouze příklad toho, co může v rodině nastat. Nemusí tomu tak být ve 100 % případů.

Tento návrh by mohl inspirovat i organizace, které nemají s přístupem zaměřeným na řešení žádné zkušenosti. Jednodenní seminář, uskutečněný na téma technik SFBT, by mohl být skvělým doplňkem ke zkušenostem a práci sociálních pracovníků v České republice. Sociální pracovníci by tak získali další nástroje, které by mohly pomáhat jim samotným, ale především pěstounským rodinám, které si zaslouží pomoc a podporu, která nemusí přijít ze strany státu, ale přichází právě z neziskových organizací jako je například „ISIS“. Zkušenosti z praxe uskutečněné v této neziskové organizaci pro mě byly obrovským přínosem do života.

Tento návrh projektu vznikl za účelem přinést do organizace další nástroj pro práci s pěstouny i dětmi. Některé sociální pracovnice mají zkušenosti se systemickou rodinnou terapií, ale tento seminář by byl zaměřený pouze na vybrané techniky SFBT včetně Modelu Kids‘ Skills.

Bibliografie

Akční plán k naplnění záruky pro děti na období 2022–2030 [online]. Praha: MPSV, 2022 [cit. 2023-04-13]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/vyzkumy-analyzy-strategicke-dokumenty

Adopce: Jak na adopci [online]. Praha: Adopce.com, 2022 [cit. 2023-04-13]. Dostupné z: https://www.adopce.com/aktuality/jak-na-adopci/

BARVÍKOVÁ, Jana, et al. Anketa o sociálních dopadech Zelené dohody pro Evropu Z obsahu 1. čísla: Recenzované články. [online], 2022 [cit. 2023-04-02]. Dostupné z: https://www.rilsa.cz/wp-content/uploads/2022/11/FSP_2022-01.pdf

BODMER, Anne, 2014. *Learning solution-focused therapy: an illustrated guide*. Arlington: American Psychiatric Publishing. ISBN 978-1-58562-452-2.

Dalet [online], 2011. Hlubočky: Dalet [cit. 2023-04-14]. Dostupné z: http://dalet.cz/ke-stazeni.php

CABY, Filip a Andrea CABY. *Přehled psychoterapeutických technik pro práci s dětmi a rodinou*. PORTÁL, 2019. ISBN 978-80-262-1548-6.

ČERNÁ, Mgr. Ria a spol. *Cesta k dítěti: Terapeutické metody pro práci s dětmi v náhradní rodinné péči* [online]. Centrum náhradní rodinné péče, Amalthea, 2013.

DE SHAZER, Steve a Yvonne M. DOLAN. *Zázračná otázka: krátká terapie zaměřená na řešení*. Praha: Portál, 2011. Spektrum (Portál). ISBN 978-80-262-0007-9.

Dobrá rodina: Požadavky na pěstouny a osvojitele [online]. Praha: Dobrá rodina, 2023 [cit. 2023-04-13]. Dostupné z: https://dobrarodina.cz/pro-zajemce/pozadavky-na-pestouny-a-osvojitele/

Furman Ben. *Ben Furman explains Kids'Skills - subtitles in 20 languages.* YouTube video [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=QhvY-W1gRGU

Helsinki Brief Therapy Institute [online], Nedatováno. Helsinki: Helsinki Brief Therapy Institute [cit. 2023-04-15]. Dostupné z: https://lti.fi/en/

ISIS - občanské sdružení pro pomoc náhradním rodinám, z. s. [online], c2023. Olomouc: ISIS [cit. 2023-04-12]. Dostupné z: http://isis-olomouc.cz/

JEŽKOVÁ, Zuzana a ČERNÁ, Ria. *Attachment: o důležitosti citového pouta v životě, o jeho poruchách a léčení.* Šance dětem [online]. 14. 03. 2023 [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: https://sancedetem.cz/attachment-o-dulezitosti-citoveho-pouta-v-zivote-ojeho-poruchach-leceni

KREBS, V., et al. *Sociální politika*. 6., přepracované a aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015

Kids' Skills: What is Kids'Skills? [online], Nedatováno. Helsinki: Helsinki Brief Therapy Institute [cit. 2023-04-15]. Dostupné z: https://www.kidsskills.org/WP-fin/

MANSON, Mark a Jan CHVOJKA. Teorie citové vazby: Strategie, kterou jsme si osvojili v raném dětství, formuje naše další vztahy. *Psychologie* [online]. Praha: Psychologie, 2010, 16. 5. 2017 [cit. 2023-04-13]. Dostupné z: https://psychologie.cz/teorie-citove-vazby/

MATOUŠEK, Oldřich, 2012. *Základy sociální práce*. Vyd. 3. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0211-0.

MATOUŠEK, Oldřich, KŘIŠŤAN, Alois, ed., 2013. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0366-7.

Metodika doprovázení: Podpora, vzdělávání a kontrola při výkonu náhradní rodinné péče. In: *Amalthea-občanské sdružení* [online]. 2013, 2013 [cit. 2023-04-02]. Dostupné z: https://www.amalthea.cz/data/File/metodiky%20ke%20stazeni/odborn%C3%A9%20metodiky/doprov%C3%A1zen%C3%AD/metodika-doprovazeni-2013.pdf

Metodické doporučení MPSV č. 9/2009: K sociální práci s ohroženou rodinou [online], 2009. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí [cit. 2023-04-09]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Metodicke_doporuceni_MPSV_c-9.pdf/ba7a119a-a609-3383-dbaa-76ee24b356ee

Koncepce rodinné politiky [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2017 [cit. 2023-04-13]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/vyzkumy-analyzy-strategicke-dokumenty

MPSV: Pověřené osoby [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2022 [cit. 2023-04-13]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/poverene-osoby

Náhradním rodinám, o.p.s. [online], 2011. Karlovy Vary: Náhradním rodinám [cit. 2023-04-22]. Dostupné z: www.nahradnimrodinam.cz/terapie

NÁVRAT, o.z. 2004, *5 základných psychických potrieb, Prednáška Prof. Zdeňka Matějčka*, YouTube [cit. 2023-04-22]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=7FVrwcAn9rQ

NAVRÁTIL, Pavel, c2001. *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Marek Zeman. ISBN 80-903070-0-0.

PEMOVÁ, Terezie a Radek PTÁČEK. *Zanedbávání dětí: příčiny, důsledky a možnosti hodnocení* [online]. Praha: Grada Publishing, 2016 [cit. 2023-04-04]. ISBN 978-80-271-9487-2. Dostupné z: https://www.bookport.cz/e-kniha/zanedbavani-deti-1269034/

Sborník příspěvků k aktuálním tématům náhradní rodinné péče [online], 2015. Praha 2: Ministerstvo práce a sociálních věcí [cit. 2023-04-04]. ISBN ISBN 978-80-7421-103-4.

Sociální práce / Sociálna práca: Změny v náhradní rodinné péči [online]. 2014, str. 68 2014 [cit. 2023-04-13]. ISSN 1805885x. Dostupné z: https://socialniprace.cz/

Středisko náhradní rodinné péče [online]. [cit. 2023-04-01]. Dostupné z: https://nahradnirodina.cz/o-nahradni-rodinne-peci/

Šance dětem: Co je pěstounská péče [online]. Praha: Šance dětem, 2014 [cit. 2023-04-13]. Dostupné z: https://sancedetem.cz/co-je-pestounska-pece

ŠIMKOVÁ, Lenka, c2020. Škálování v procesu odvykání kouření. In: *Časopis Sociální práce* [online]. ČR: Asociace vzdělavatelů v sociální práce, 14.5.2020 [cit. 2023-04-22]. Dostupné z: https://socialniprace.cz/online-clanky/skalovani-v-procesu-odvykani-koureni/

ŠŤASTNÁ, Jaroslava, 2016. *Když se řekne komunitní práce*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-3356-5.

TOMEŠ, Igor, 2010. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-680-3.

THELENOVÁ, Kateřina, 2013. *Rodina v kontextu sociální práce: studijní text pro kombinované studium*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3524-4.

THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: Proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0714-6.

UK Essays: social work [online], 2015. United Kingdom: UK Essays [cit. 2023-04-13]. Dostupné z: https://www.ukessays.com/essays/social-work/foster-parents-and-solution-focused-brief-therapy-social-work-essay.php#ixzz2MCrN53VZ

Úřad práce ČR [online], c2023. Praha: © Úřad práce ČR [cit. 2023-04-09]. Dostupné z: https://www.uradprace.cz/web/cz/davky-pestounske-pece-a-zaopatrovaci-prispevky1

ZATLOUKAL, Leoš, 2013. *Komunikace v rodinách z hlediska vybraných přístupů v poradenství a terapii*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3878-8.

ZATLOUKAL, Leoš a Daniel ŽÁKOVSKÝ. *Zázrak tří květin: terapie zaměřená na řešení s dětmi a dospívajícími*. Praha: Portál, 2019. ISBN 978-80-262-1484-7.

ZATLOUKAL, Leoš, 2019. Možnosti práce s "výjimkami" v terapii zaměřené na řešení. *Psychoterapie* [online]. 13. ročník (2), 153 [cit. 2023-04-21]. Dostupné z: https://journals.muni.cz/psychoterapie/issue/view/1007/495

Zákon č. 359/1999 Sb. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, In: *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359

Zákon č. 94/1963 Sb. Zákon o rodině, In: Zákony pro lidi [online]. [cit. 2023-03-19] Dostupné z: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1963-94

Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník, In: *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89

Zákon č. 50/1973 Sb. Zákon o pěstounské péči, In: *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1973-50

Zákon č. 363/2021 Sb. *Zákon, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony* In: *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2021-363?text=363%2F2021

Zákon č. 108/2006 Sb. Zákon o sociálních službách, *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108

Seznam tabulek a grafů

Tabulka 1 Rizikové faktory zanedbávání 26
Tabulka 2 Protektivní faktory 27
Tabulka 3 Děti v NRP 44
Tabulka 4 SWOT analýza 49
Tabulka 5 Managment rizik 55
Tabulka 6 Rozpočet 60

Seznam obrázků

Obrázek 1 Věk dětí přijímaných do PP 21
Obrázek 2 Škála stupňů bolesti využitá jako škála emocí pro děti 39
Obrázek 3 Ikona aplikace Kids' Skills 41
Obrázek 4 Teorie Tří květin Zdroj: Zázrak tří květin 41
Obrázek 5 Harmonogram 59

Příloha

Prisma Flow diagram

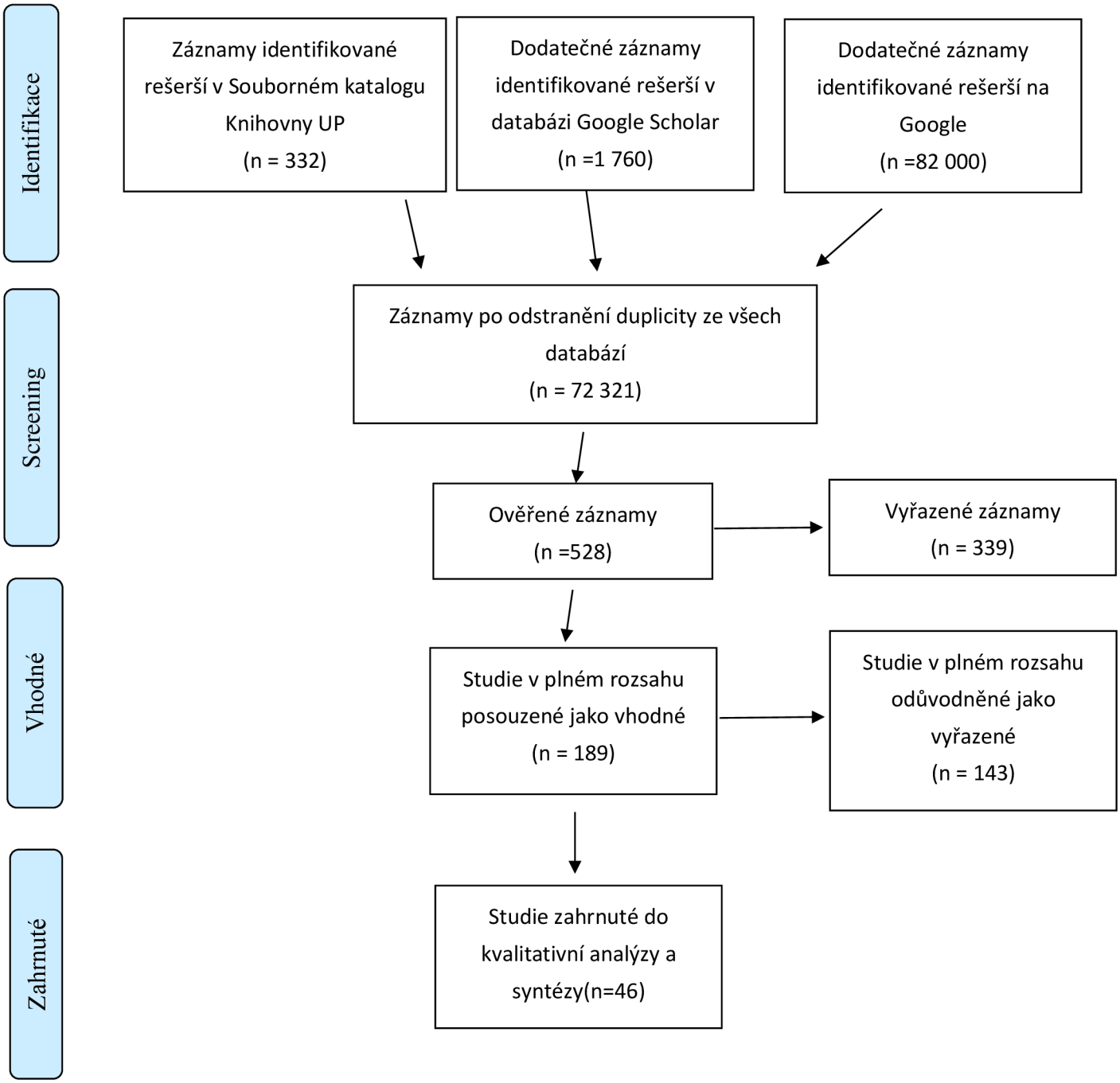

Anotace

Bakalářská práce nese název Využití vybraných terapeutických metod a technik při práci s dětmi v pěstounské péči. Tato práce je členěna do jedenácti kapitol. První kapitoly se věnují rodině jako celku, která je nedílnou součástí našich životů. Následuje vymezení pojmů pěstounské péče. V páté kapitole s názvem Vývoj dítěte je čtenář seznámen se základy vývojové psychologie, která sice může u každého jedince vypadat jinak, ale pro sociálního pracovníka to může být jakýsi nástroj pro pochopení dětské duše. Tuto kapitolu doplňují kapitoly o attachmentu neboli citové vazbě a kapitola s názvem Syndrom CAN.
Následující kapitoly se zaměřují na teorie a metody sociální práce včetně vybraných metod a technik, které jsou vhodné pro děti i dospělé.
Kapitola s názvem Analýza potřeb se zaměřuje na analýzu potřeb pěstounských rodin.

Klíčová slova: pěstounská péče, systemická terapie, terapie zaměřená na řešení, děti, rodina.

Annotation

The bachelor thesis is entitled The use of selected therapeutic methods and techniques in working with children in foster care. This thesis is divided into eleven chapters. The first chapters deal with the family as a whole, which is an integral part of our lives. This is followed by a definition of the concepts of foster care. In the fifth chapter, entitled Child Development, the reader is introduced to the basics of developmental psychology, which, although it may look different for each individual, can be a kind of tool for the social worker to understand the child's soul. This chapter is complemented by chapters on attachment or emotional bonding and a chapter entitled CAN Syndrome.
The following chapters focus on social work theories and methods, including selected methods and techniques that are appropriate for children and adults.
The chapter entitled Needs Analysis focuses on analyzing the needs of foster families.

Keywords: foster care, systemic therapy, solution-focused therapy, children, family.